

I/2011

Μάρτιος 2011

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

**Δίδακτρα, Χορηγίες, Σπουδαστικά Δάνεια και
οι Οικονομικές Προεκτάσεις**

Ανδρέας Θεοφάνους
Με τη συμβολή ομάδας εργασίας

ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ

I/2011

Μάρτιος 2011

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

**Δίδακτρα, Χορηγίες, Σπουδαστικά Δάνεια και
οι Οικονομικές Προεκτάσεις**

Ανδρέας Θεοφάνους
Με τη συμβολή ομάδας εργασίας

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
Δίδακτρα, Χορηγίες, Σπουδαστικά Δάνεια και οι Οικονομικές Προεκτάσεις

1/2011

Λευκωσία, Μάρτιος 2011

Copyright © Κυπριακό Κέντρο Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων

Εκδόσεις: Κυπριακό Κέντρο Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων

Σύμβουλοι Σειράς Κειμένων Πολιτικής:

Αιμιλιανίδης Αχιλλέας

Ατταλίδης Μιχάλης

Θεοφάνους Ανδρέας

Ιωάννου Χριστίνα

Κέντας Γιώργος

Περιστιάνης Νίκος

Σολωμού Αιμίλιος

Τιρκίδης Γιάννης

Ο Ανδρέας Θεοφάνους γεννήθηκε το 1960 στην Κύπρο. Σπούδασε Οικονομικά και Πολιτικές Επιστήμες στο *Susquehanna University* της Πολιτείας της Πενσυλβανίας με υποτροφία του προγράμματος *Fulbright* αποφοιτώντας με τιμητική διάκριση το 1983 (*Valedictorian*). Συνέχισε τις σπουδές του με υποτροφία του *Pennsylvania State University*, απ' όπου έλαβε τους τίτλους Μ.Α. και Ph.D. στα Οικονομικά, το 1985 και το 1988 αντίστοιχα. Είναι Καθηγητής Πολιτικής Οικονομίας και Πρόεδρος του Τμήματος Ευρωπαϊκών Σπουδών και Διεθνών Σχέσεων του Πανεπιστημίου Λευκωσίας καθώς και του Κυπριακού Κέντρου Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων. Έχει επισκεφθεί αριθμό πανεπιστημίων και δεξαμενών σκέψης ως επισκέπτης καθηγητής, ανώτερος επιστημονικός συνεργάτης ή/και προσκεκλημένος ομιλητής στην Ευρώπη, τις ΗΠΑ, τον Καναδά, τη Μέση Ανατολή, την Ιαπωνία και την Αυστραλία. Αυτά περιλαμβάνουν τα ακόλουθα ιδρύματα: *London School of Economics and Political Science*, *Brookings Institution*, *Woodrow Wilson International Center of Scholars*, *Center for European Integration Studies*, *University of Bonn*, *Hebrew University of Jerusalem*, *Australian Institute of International Affairs* και *University of Tokyo*. Είναι συγγραφέας και συν-επιμελητής διαφόρων βιβλίων για πολιτικά και οικονομικά θέματα καθώς και για θέματα που σχετίζονται με την Κύπρο, την ΕΕ και την ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Έχει επίσης δημοσιεύσει αριθμό συγγραμμάτων, οργάνωσε πολυάριθμα διεθνή συμπόσια και συνέδρια, και ήταν/είναι επιστημονικός συντονιστής σε μεγάλο αριθμό ερευνητικών προγραμμάτων. Στις αρχές του 2010 εισήγαγε τη νέα σειρά *Κειμένων Πολιτικής* του Κυπριακού Κέντρου Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων ενώ από το 2004 επιμελείται το ηλεκτρονικό έντυπο *In Depth*. Είναι παντρεμένος με την Ανδρούλλα Θεοφάνους και έχει τρεις γιους, τους Φειδία, Ανδρόνικο και Ευαγόρα.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Το πρώτο Κείμενο Πολιτικής του Κυπριακού Κέντρου Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων το οποίο κατατέθηκε πέρυσι τον Φεβρουάριο είχε ως τίτλο *Η ΜΗ ΚΡΑΤΙΚΗ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΩΣ ΙΣΟΤΙΜΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΕΤΑΙΡΟΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ: Κοινωνικές, Οικονομικές και Πολιτικές Προεκτάσεις*. Μια βασική επιδίωξή μας ήταν η συμβολή σε ένα ουσιαστικό διάλογο για αλλαγές οι οποίες θα προωθούσαν την υλοποίηση του στόχου για μεταβολή της Κύπρου σε ένα ακαδημαϊκό κέντρο. Στην Κύπρο όμως δύσκολα αλλάζει ο τρόπος λειτουργίας διαφόρων θεμάτων. Και τούτο παρά το γεγονός ότι οι σύγχρονες τάσεις αλλά και οι επιστημονικές και φιλοσοφικές προσεγγίσεις παραπέμπουν προς άλλες κατευθύνσεις.

Παρά ταύτα δεν έχουμε άλλη επιλογή από του να επιμένουμε. Υπάρχει το χρέος έναντι των νέων που δεν απασχολούνται ή που υποαπασχολούνται. Υπάρχει επίσης η επιτακτική αναγκαιότητα για μια πραγματικά πιο δίκαιη κοινωνία με ισονομία και ισοτιμία. Προβάλλει επίσης ως ύψιστο χρέος η συμβολή σε ένα πιο αποτελεσματικό και δημιουργικό κράτος το οποίο να διαχειρίζεται τα φορολογικά έσοδα με ορθολογισμό, κοινωνική ευαισθησία και όραμα.

Για τη μελέτη με τίτλο *Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ - Δίδακτρα, Χορηγίες, Σπουδαστικά Δάνεια και οι Οικονομικές Προεκτάσεις* υπήρξαν πολλά ερεθίσματα. Σε αυτά συμπεριλαμβάνονται το γεγονός ότι φθίνει το όνειρο για μετατροπή της Κύπρου σε ακαδημαϊκό κέντρο, ενώ ταυτόχρονα υπάρχει σταδιακή αλλά σταθερή επιδείνωση στο θέμα της απασχόλησης και ευρύτερης ανάπτυξης. Η αξιολόγηση επίσης του τρόπου αλλά και της γενικότερης μεθοδολογίας που άλλες αναπτυγμένες κοινωνίες αντιμετωπίζουν σε θέματα εκπαίδευσης, έρευνας, απασχόλησης και ανάπτυξης μας ωθούν στην προσπάθεια για αλλαγές που θα συμβάλουν στην πρόοδο της Κύπρου.

Ευχαριστώ τους εκλεκτούς συναδέλφους και συνεργάτες με τους οποίους συστηματικά συζητούμε τα θέματα αυτά. Σε αυτούς συμπεριλαμβάνονται οι Νίκος Περισιτιάνης, Μιχάλης Ατταλίδης, Αιμίλιος Σολωμού, Αντώνης Παπαδόπουλος, Οδυσσέας Χριστοδούλου, Χρίστος Βλάχος, Κωνσταντίνος Φελλάς, Γιώργος Σολέας, Κωνσταντίνος Αδαμίδης και Νικόλας Καρύδης. Ευχαριστώ επίσης την ομάδα εργασίας η οποία αποτελείτο από τους Γιάννο Ιωάννου, Γιάννη Τιρκίδη, Χρίστο Χαραλαμπίδη και Ελλάδα Χατζημανώλη για την πολύτιμη βοήθειά τους. Θα ήταν παράλειψή μου εάν δεν ευχαριστούσα επίσης τη Στυλιάνα Πέτρου και την Άννα Χριστοδουλίδου για τη δακτυλογράφηση και γενικότερα τη γραμματειακή υποστήριξη.

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
Δίδακτρα, Χορηγίες, Σπουδαστικά Δάνεια
και οι Οικονομικές Προεκτάσεις

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	9
I. ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ.....	13
II. ΤΑ ΕΥΡΥΤΕΡΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ.....	19
III. ΣΧΕΔΙΑ ΣΠΟΥΔΑΣΤΙΚΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΧΩΡΩΝ.....	25
IV. ΣΠΟΥΔΑΣΤΙΚΑ ΔΑΝΕΙΑ ΚΑΙ Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ.....	31
V. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ.....	35
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α: ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ ΣΕΙΡΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ Ι/2010 ΑΝΔΡΕΑΣ ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ, Η ΜΗ ΚΡΑΤΙΚΗ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΩΣ ΙΣΟΤΙΜΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΕΤΑΙΡΟΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ: Κοινωνικές, Οικονομικές και Πολιτικές Προεκτάσεις.....	41
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β: Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΣΤΙΚΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ ΣΤΗ Μ. ΒΡΕΤΑΝΙΑ.....	51
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ: ΚΥΠΡΙΟΙ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ΣΤΟ ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΚΑΙ Η ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΑΠΟΚΤΗΣΗΣ ΣΠΟΥΔΑΣΤΙΚΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ.....	57
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ: ΦΟΙΤΗΤΙΚΕΣ ΧΟΡΗΓΙΕΣ ΚΑΙ ΔΑΝΕΙΑ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ.....	61
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ε: ΟΙ ΨΕΥΔΑΙΣΘΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΙΚΟΥ ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΟΣ.....	65
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΣΤ: ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΓΙΑ ΕΝΑ ΣΧΕΔΙΟ ΣΠΟΥΔΑΣΤΙΚΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ.....	69

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η οικονομική κρίση και η ολοένα και περισσότερο αυξανόμενη ανεργία και υποαπασχόληση καθιστούν επιτακτική αναγκαιότητα τη λήψη ριζοσπαστικών μέτρων. Είναι προφανές ότι οι προκλήσεις των δημοσιονομικών προβλημάτων, του συνταξιοδοτικού, της απασχόλησης, της ακρίβειας καθώς και άλλων θεμάτων απαιτούν νέες προσεγγίσεις.

Στη μελέτη αυτή αξιολογούνται τα υφιστάμενα δεδομένα στην τριτοβάθμια εκπαίδευση καθώς και οι προεκτάσεις τους. Η εκπαίδευση αποτελεί ένα από τους πιο σημαντικούς τομείς μιας χώρας. Υπογραμμίζεται συναφώς ότι η επένδυση στο ανθρώπινο δυναμικό είναι ουσιαστικής σημασίας. Πέραν τούτου, οι δυνατότητες διασυνδέσεων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με τους υπόλοιπους τομείς του δημόσιου βίου περιλαμβανομένου και της οικονομίας, είναι απεριόριστες.

Η Κύπρος έχει τη δυνατότητα να μετατραπεί σε περιφερειακό ακαδημαϊκό κέντρο και να υλοποιηθεί ο στόχος της πολιτείας όπως είχε εξαγγελθεί τη δεκαετία του 1990. Για μια τέτοια πορεία όμως χρειάζεται ουσιαστική αναθεώρηση του υφιστάμενου υποδείγματος και όραμα. Ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα το οποίο για χρόνια ταλανίζει την τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Κύπρο είναι το γεγονός ότι διαχρονικά ο μη κρατικός τομέας δεν αντικρίζεται ισότιμα αλλά μάλλον ως ένα αναγκαίο κακό. Αυτό αντικατοπτρίζεται σε διάφορες εκφάνσεις του δημοσίου βίου όπως, για παράδειγμα, η όλη φιλοσοφία του κρατικού προϋπολογισμού για την τριτοβάθμια εκπαίδευση καθώς και το συναφές νομικό πλαίσιο.

Εξ ορισμού το κάθε σύστημα δημιουργεί τα δικά του χαρακτηριστικά, θετικά και αρνητικά. Επιπρόσθετα, και ανεξάρτητα από προθέσεις, υπάρχουν οι οικονομικές προεκτάσεις. Σ' αυτές συμπεριλαμβάνονται οι άμεσες επιδράσεις σε θέματα ποιότητας και ανταγωνιστικότητας. Επηρεάζονται επίσης ζητήματα κοινωνικο-οικονομικής δικαιοσύνης και απασχόλησης. Τίθεται επίσης και το ερώτημα κατά πόσον οι πόροι που διοχετεύονται στην τριτοβάθμια εκπαίδευση δαπανώνται και κατανέμονται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο εξυπηρετώντας έτσι ευρύτερους στόχους.

Υπογραμμίζεται επίσης ότι τα κονδύλια για την έρευνα δεν ξεπερνούν το 0,45% του ΑΕΠ ενώ η ΕΕ έχει θέσει ως στόχο μέχρι το 2020 το αντίστοιχο ποσοστό να ανέλθει στο 3%. Επιπρόσθετα, αξίζει να σημειωθεί ότι ενώ όταν

ιδρύθηκε το Ίδρυμα Προώθησης Έρευνας (ΙΠΕ) μόνο μη κρατικοί φορείς μπορούσαν να καταθέσουν προτάσεις για χρηματοδότηση, σήμερα η μερίδα του λέοντος των χρηματοδοτήσεων καταλήγει στο Πανεπιστήμιο Κύπρου (62%) και το Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου (ΤΕΠΑΚ) (25%). Ακολουθεί το Ινστιτούτο Κύπρου και οι υπόλοιποι φορείς.¹

Στο κείμενο αυτό εξετάζονται δεδομένα του τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με στόχο την αξιολόγηση των οικονομικών προεκτάσεων. Στα πλαίσια αυτά εισάγεται και το θέμα των σπουδαστικών δανείων. Μεταξύ άλλων, επεξηγείται έστω και συνοπτικά η φιλοσοφία τους καθώς και οι στόχοι που εξυπηρετούν. Ταυτόχρονα εξετάζουμε γιατί στην Κύπρο δεν έχει υιοθετηθεί μια τέτοια πολιτική μέχρι σήμερα καθώς και την προοπτική προώθησης της φιλοσοφίας και πρακτικής αυτής. Το θέμα αυτό αξιολογείται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο δεδομένων.

Η πρόθεση για ουσιαστική αύξηση των διδάκτρων σε βρετανικά πανεπιστήμια επηρεάζει και την Κύπρο ποικιλοτρόπως. Οι φοιτητές που θα επιλέγουν βρετανικά πανεπιστήμια θα επωμίζονται μεγαλύτερο κόστος. Από την άλλη όμως παρέχεται η ευκαιρία στην Κύπρο να αξιοποιήσει τις ευκαιρίες και να προσελκύσει περισσότερους Κύπριους και ξένους φοιτητές στα δικά της πανεπιστήμια. Στο κείμενο αυτό γίνεται αναφορά και επεξηγείται πως μπορεί να γίνει αυτό.

Τα ζητήματα που εξετάζονται στη μελέτη αυτή είναι σημαντικά και έχουν πολυδιάστατες επιπτώσεις και προεκτάσεις. Ως εκ τούτου ένας από τους βασικούς στόχους της μελέτης αυτής είναι να λειτουργήσει ως ένας οδικός χάρτης συμβάλλοντας σε ένα δημιουργικό διάλογο με κατάληξη. Αυτό αποκτά ιδιαίτερη σημασία καθώς στην Κύπρο υπάρχει μια ισχυρή ροπή συντήρησης υφιστάμενων πολιτικών και θεσμών ανεξάρτητα από το αν η επιστημονική μεθοδολογία και επιχειρηματολογία παραπέμπουν σε αλλαγές.

Αξίζει να σημειωθεί ότι σε άλλες αναπτυγμένες χώρες όπου ο τομέας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι στυλοβάτης της οικονομίας διεξάγονται σε συστηματική βάση μελέτες για τις οικονομικές προεκτάσεις αλλαγών των συναφών

---

¹ Βλέπε Ε. Σιζοπούλου, «Ψάχνουν Λύσεις για την Έρευνα», *Ο Φιλελεύθερος*, 9 Φεβρουαρίου 2011, σελ. 30.

δεδομένων.² Στην Κύπρο δεν φαίνεται να αξιολογούνται επαρκώς οι αλλαγές που λαμβάνουν χώρα οι οποίες σε αρκετές περιπτώσεις είναι ουσιαστικής σημασίας ή/και ραγδαίες. Για παράδειγμα, δεν έχει αξιολογηθεί επαρκώς το γεγονός ότι σήμερα σχεδόν δύο στους τρεις Κύπριους επιδιώκουν κολεγιακή ή/και πανεπιστημιακή μόρφωση καθώς και οι προεκτάσεις για την αγορά εργασίας.

---

² Για παράδειγμα, το βρετανικό ερευνητικό κέντρο *Institute for Employment Studies* δημοσίευσε τον Φεβρουάριο κείμενο για τις επιπτώσεις των αλλαγών στα δίδακτρα στον τρόπο χρηματοδότησης των διδασκτρων των φοιτητών. Βλέπε E. Polland, “Understanding the Changes in Higher Education Student Finance for Full-Time Undergraduates”, *Employment Studies, The IES Public Employment Policy Research Newsletter*, February 2011, Issue 3.

I. ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Μια από τις πολλές και σοβαρές παραλήψεις της πολιτείας είναι η μη επαρκής αξιολόγηση των κοινωνικοοικονομικών δεδομένων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Οι παραλήψεις αυτές σε συνδυασμό με συγκεκριμένες ιδεολογικές προσεγγίσεις και πρακτικές έχουν οδηγήσει σε πολιτικές οι οποίες συνεπάγονται σοβαρό κοινωνικοοικονομικό και πολιτικό κόστος.

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 είχε εξαγγελθεί ως σημαντικός στόχος η μετατροπή της Κύπρου σε περιφερειακό ακαδημαϊκό κέντρο. Τη διακήρυξη αυτή ενστερνίσθηκαν διαδοχικές κυβερνήσεις. Υπήρχε η πεποίθηση, σωστά, ότι μια τέτοια εξέλιξη θα έχει πολύ θετικές προεκτάσεις στην οικονομία, την κοινωνία και την πολιτεία γενικότερα. Έγιναν κάποια βήματα προς τη σωστή κατεύθυνση - αξιολόγηση προγραμμάτων και τελικά πανεπιστημιοποίηση τριών ιδιωτικών κολεγίων. Όμως αυτό δεν αρκεί.³

Δυστυχώς 20 χρόνια μετά τις εξαγγελίες ο στόχος της μετατροπής της Κύπρου σε περιφερειακό ακαδημαϊκό κέντρο παραμένει όνειρο θερινής νυκτός. Αξίζει να σημειωθεί ότι λιγότεροι από 2.000 ξένοι φοιτητές σπουδάζουν στα πανεπιστήμια της ελεύθερης Κύπρου, κρατικά και ιδιωτικά. Η πλειοψηφία των ξένων σπουδαστών (περίπου 80%) φοιτούν σε κολέγια. Με την υφιστάμενη πολιτική ούτε τη δεκαετία αυτή αλλά ούτε και μέχρι το 3011 δεν θα υλοποιηθεί ο στόχος αυτός, αφού η ίδια η πολιτεία στραγγαλίζει την προοπτική αυτή. Φυσικά θα ήταν λάθος η ισοπέδωση, λαμβάνοντας υπ' όψιν ιδίως τα θετικά βήματα που έλαβαν χώρα, τις διεργασίες και τα υπό εξέλιξη βήματα, τα οποία όμως πρέπει να ληφθεί, διαφοροποιήθηκαν το 2008 με την υιοθέτηση μιας πολιτικής βασισμένης σε ένα κρατικιστικό μοντέλο.

Τα ιδιωτικά πανεπιστήμια αντιμετωπίζουν σοβαρές προκλήσεις οι οποίες αποτελούν ταυτόχρονα προκλήσεις και για την οικονομία, την κοινωνία και την πολιτεία ευρύτερα. Αυτές αφορούν, μεταξύ άλλων, την προσέλκυση περισσότερων Κυπρίων και ξένων φοιτητών, την ισότιμη αντιμετώπιση κρατικών και μη

³ Βλέπε συναφή μελέτη Α. Θεοφάνους «Η ΜΗ ΚΡΑΤΙΚΗ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΩΣ ΙΣΟΤΙΜΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΕΤΑΙΡΟΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ: Κοινωνικές, Οικονομικές και Πολιτικές Προεκτάσεις», Σειρά Κειμένων Πολιτικής, Κυπριακό Κέντρο Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων, 1/2010, Φεβρουάριος 2010. Για τη συνοπτική περίληψη του κειμένου βλέπε Παράρτημα Α.

κρατικών ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης από την πολιτεία, το ύψος των διδάκτρων, θέματα ποιότητας καθώς και προώθησης επιπρόσθετων διασυνδέσεων με το κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό γίγνεσθαι της χώρας.

Σημειώνεται συναφώς ότι ο αριθμός των νέων που επιζητούν πανεπιστημιακή μόρφωση έχει σχεδόν διπλασιασθεί τα τελευταία 25 χρόνια - δύο στους τρεις νέους/νέες. Εξ ορισμού οι νέοι έχουν αυξημένες προσδοκίες που δυστυχώς με τα σημερινά δεδομένα δεν μπορούν να πραγματοποιηθούν.

Το υφιστάμενο οικονομικό μοντέλο δεν μπορεί να δημιουργήσει επαρκή αριθμό θέσεων απασχόλησης και η ανεργία αυξάνεται. Οι εξαγγελίες της κυβέρνησης αδυνατούν να επιλύσουν τα προβλήματα. Η πιο σημαντική τομή είναι η σφυρηλάτηση μιας αναπτυξιακής πολιτικής. Θα πρέπει να επαναξιολογηθεί η σημασία της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και της προοπτικής της Κύπρου ως ακαδημαϊκό κέντρο όχι μόνο ως μέτρο ανόρθωσης ενός συγκεκριμένου τομέα αλλά πάνω απ' όλα ως μέσο ενίσχυσης ολόκληρης της οικονομίας. Ο συγκεκριμένος τομέας είναι απαραίτητος για την προώθηση του στόχου μιας οικονομίας και κοινωνίας της γνώσης, κεντρικός στόχος της ΕΕ τον οποίο η Κύπρος έχει μάλιστα προσυπογράψει. Στα πλαίσια αυτά είναι δυνατό να προωθηθεί η Κύπρος ως ιατρικό και οικονομικό κέντρο με την ευρεία έννοια του όρου και να ενθαρρυνθεί ο τομέας των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

Δυστυχώς όμως η πολιτεία αντικρίζει την ιδιωτική τριτοβάθμια εκπαίδευση ως αναγκαίο κακό αντί ως ισότιμο στρατηγικό εταίρο. Ενώ η κυβέρνηση μιλά αόριστα για «ενθάρρυνση του ιδιωτικού τομέα» και για «εξορθολογισμό των δημοσίων δαπανών» για ανάκαμψη της οικονομίας, στην πράξη αρκετές φορές γίνεται το αντίθετο: για παράδειγμα, η χορηγία για τα κρατικά πανεπιστήμια ήταν για το 2010 περίπου €200 εκατομμύρια χωρίς να προβλέπεται ούτε ένα σεντ για τα ιδιωτικά. Αυτό συνεπάγεται μια πολιτική διακρίσεων έναντι των ιδιωτικών ιδρυμάτων και των φοιτητών τους. Ο στραγγαλισμός της ιδιωτικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης επισφραγίζεται με το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο και τη συνεχή επέκταση του κρατικού τομέα - εξέλιξη που οδηγεί σε αυξημένες δημόσιες δαπάνες χωρίς εξορθολογισμό τον οποίο επαγγέλλεται η κυβέρνηση.

Στα πλαίσια μιας διαφορετικής ισότιμης προσέγγισης τα αποτελέσματα θα ήταν πραγματικά εντυπωσιακά! Εάν, για παράδειγμα, η κυβέρνηση χορηγούσε €160 στα κρατικά και €40 εκατομμύρια στα ιδιωτικά θα είχαμε μειωμένα δίδακτρα στα ιδιωτικά πανεπιστήμια, ψηλότερη ποιότητα παιδείας και έρευνας, πολύ

περισσότερους Κύπριους και ξένους φοιτητές και νέες θέσεις απασχόλησης. Ταυτόχρονα τα κρατικά πανεπιστήμια θα λειτουργούσαν με (πιο) ορθολογιστικούς τρόπους διαχείρισης των δημόσιων πόρων. Στην πορεία του χρόνου ο τομέας θα ενίσχυε ουσιαστικά και καθοριστικά την οικονομία. Είναι προφανές ότι μια τέτοια πολιτική θα αποτελούσε μια εντυπωσιακή επένδυση για το μέλλον της χώρας.

Σημειώνεται επίσης ότι και στον νευραλγικό τομέα της έρευνας τα δεδομένα δεν είναι διαφορετικά καθώς η μερίδα του λέοντος των κονδυλίων καταλήγει σε κρατικούς φορείς. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα ιδιωτικά πανεπιστήμια και άλλα ιδιωτικά ιδρύματα λαμβάνουν λιγότερο του 10% των κονδυλίων του ΙΠΕ. Επί τούτου σημειώνεται ότι κατ' επανάληψιν έχουν εκφρασθεί παράπονα. Μεταξύ άλλων, υπήρξαν και αμφισβητήσεις σε αξιολογήσεις του ΙΠΕ. Πέραν τούτου, ενώ η πολιτεία ενισχύει την έρευνα σε κρατικά ιδρύματα με απ' ευθείας χορηγίες, στα ιδιωτικά ιδρύματα η πολιτική είναι διαφορετική. Και τούτο παρά το γεγονός ότι δεν υπάρχει θεωρητικό υπόβαθρο που εισηγείται ότι η έρευνα σε ιδιωτικούς φορείς είναι υποδεέστερη.⁴

Είναι δύσκολο να αλλάξουν πρακτικές ή νοοτροπίες καθώς και διαχρονικές πολιτικές. Στην περίπτωση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και της έρευνας όμως η ριζοσπαστική αλλαγή πολιτικής καθίσταται επιβεβλημένη. Εάν η υφιστάμενη πολιτική συνεχισθεί, θα απολεσθεί η στρατηγική ευκαιρία για μετατροπή της Κύπρου σε περιφερειακό ακαδημαϊκό κέντρο σε μια περίοδο που γειτονικές χώρες μη μέλη της ΕΕ κινούνται ταχύτερα και πιο ουσιαστικά. Ταυτόχρονα θα υπάρξουν δυσμενείς επιπτώσεις στον οικονομικό, κοινωνικό, πολιτικό και πολιτιστικό τομέα. Η διαιώνιση του υφιστάμενου μοντέλου θα οδηγήσει σε ακόμα μεγαλύτερες δημόσιες δαπάνες και φορολογίες με πολυδιάστατα δυσμενή αποτελέσματα.

Εάν το κράτος δαπανεί εκατομμύρια για να διατηρήσει θέσεις απασχόλησης σε δημόσιους οργανισμούς (π.χ. Κυπριακές Αερογραμμές και μέχρι πρότινος EuroCypria) και υιοθετεί μέτρα για τη στήριξη συγκεκριμένων τομέων της οικονομίας, όπως για παράδειγμα του τουρισμού και της κατασκευαστικής

---

⁴ Για παράδειγμα, για το Ινστιτούτο Κύπρου που δημιουργήθηκε από το κράτος σχετικά πρόσφατα (2005) η κυβέρνηση ζητά την επιπρόσθετη έγκριση κονδυλίων 2 εκατομμυρίων ευρώ για το 2011. Δεν γίνεται όμως λόγος για επιχορηγήσεις άλλων μη κρατικών κέντρων ερευνών, ούτε ακόμα για ένα ευρώ. Βλέπε Β. Βασιλείου, «€2 εκ. στο ιδιωτικό Ινστιτούτο Κύπρου», *Ο Φιλελεύθερος*, 26 Φεβρουαρίου 2011, σελ. 1, 40.

βιομηχανίας, είναι προφανές ότι με βάση την ίδια λογική δεν πρέπει να παραμείνει αδρανές για ένα τομέα με πολυδιάστατη σημασία και με ασύγκριτες δυνατότητες.

Η αναμενόμενη αύξηση των διδάκτρων στα βρετανικά πανεπιστήμια δεν αφήνει την Κύπρο ανεπηρέαστη. Οι φοιτητές οι οποίοι θα εξακολουθήσουν να επιλέγουν βρετανικά πανεπιστήμια θα επωμίζονται ένα πολύ υψηλότερο κόστος σε σχέση με το τι συνέβαινε μέχρι σήμερα. Υπάρχουν όμως και εκείνοι οι φοιτητές οι οποίοι αναλογιζόμενοι το κόστος θα προβληματισθούν για τις επιλογές τους. Υπάρχει επίσης και μια άλλη μερίδα φοιτητών οι οποίοι ακόμα και να έχουν ως πρώτη επιλογή τα βρετανικά πανεπιστήμια δεν θα μπορούν να αντεπεξέλθουν στο κόστος. Ένα από τα ζητήματα που τίθενται είναι κατά πόσον τα κυπριακά πανεπιστήμια είναι σε θέση να προσελκύσουν αυτούς τους φοιτητές. Πιο σημαντικό είναι και το κατά πόσον είναι δυνατόν φοιτητές από διάφορες χώρες να θεωρήσουν τα αγγλόφωνα κυπριακά πανεπιστήμια ως μια από τις επιλογές τους για φοίτηση.

Υπάρχουν δύο βασικοί παράγοντες για μια τέτοια εξέλιξη: α) το κόστος της φοίτησης και β) η ποιότητα και το επίπεδο της προσφερόμενης εκπαίδευσης. Μέχρι σήμερα θεωρείται ότι το κόστος φοιτητών στα ιδιωτικά αγγλόφωνα κυπριακά πανεπιστήμια είναι σχετικά υψηλό ενώ το επίπεδο της εκπαίδευσης θα πρέπει να αναβαθμισθεί περαιτέρω. Οι στόχοι αυτοί μπορούν να πραγματοποιηθούν με τη στρατηγική συμβολή του κράτους. Εάν δηλαδή η πολιτεία αντικρύσει τα εν λόγω ιδρύματα ως στρατηγικούς εταίρους και τα συμπεριλάβει στον καταμερισμό πόρων για την τριτοβάθμια εκπαίδευση τα αποτελέσματα θα είναι θεαματικά.

Πρέπει στο σημείο αυτό να υπογραμμισθεί ότι παρά το γεγονός ότι στα ιδιωτικά κυπριακά πανεπιστήμια υπάρχουν αρκετοί θύλακες αριστείας θεωρείται ότι ως επί το πλείστον σε αυτά εγγράφονται φοιτητές που δεν έχουν εναλλακτική επιλογή. Τα κυπριακά ιδιωτικά πανεπιστήμια θα θεωρούνται ότι πέτυχαν την αποστολή τους όταν περισσότεροι Κύπριοι καθώς και ξένοι φοιτητές θα τα αξιολογούν με τρόπο που να είναι ανάμεσα στις πρώτες τους επιλογές και όχι ως τελευταία εναλλακτική λύση. Υπογραμμίζεται ότι με τα υφιστάμενα δεδομένα αυτό δεν συμβαίνει. Ο αριθμός των ξένων φοιτητών είναι πενιχρός ενώ η συντριπτική πλειοψηφία των ταλαντούχων Κυπρίων φοιτητών έχει άλλες επιλογές. Η κατάσταση αυτή είναι εν πολλοίς απότοκη της πολιτικής που ακολουθείται από το κράτος.

Πριν από επτά περίπου χρόνια το Cyprus College, που μεταγενέστερα εξελίχθηκε στο Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, είχε έλθει σε συμφωνία με τον Οργανισμό Laureate International Universities δια μέσου της οποίας ο εν λόγω

Οργανισμός έχει εξασφαλίσει κατ' ουσίαν τον έλεγχο. Ανάλογες σκέψεις είχαν γίνει και γίνονται στο Intercollege και στο Πανεπιστήμιο Λευκωσίας μετά την έκφραση ενδιαφέροντος από διάφορους ξένους οργανισμούς. Μπορεί να σημειωθεί ότι τα ιδιωτικά αυτά ιδρύματα ενήργησαν με τον τρόπο αυτό λαμβάνοντας υπόψη τα δύσκολα οικονομικά δεδομένα στον χώρο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Κύπρο. Ταυτόχρονα υπογραμμίζεται ότι εάν η πολιτεία δρούσε/δράσει προληπτικά θα ήταν δυνατόν να υπάρξουν άλλα αποτελέσματα. Εν ολίγοις υπογραμμίζεται ότι θα ήταν δυνατό να προαχθεί το δημόσιο συμφέρον με μια πολιτική που αντικρίζει τα ιδιωτικά πανεπιστήμια ως στρατηγικούς εταίρους και όχι ως αναγκαίο κακό.

II. ΤΑ ΕΥΡΥΤΕΡΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ*

Το ευρύτερο τοπίο στην τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Κύπρο εμπερικλείει σοβαρά προβλήματα όπως η μη ισότιμη αντιμετώπιση των φοιτητών, η μη ορθολογιστική αξιοποίηση των δημοσίων πόρων και η κατάληξη σε αποτελέσματα τα οποία δεν είναι τα καλύτερα δυνατά. Σημειώνεται, μεταξύ άλλων, ότι υπάρχει απώλεια χιλιάδων θέσεων εργασίας που δυνητικά θα μπορούσαν να δημιουργηθούν από τη μετατροπή της Κύπρου σε περιφερειακό ακαδημαϊκό κέντρο. Ταυτόχρονα χιλιάδες Κύπριοι νέοι μένουν στο εξωτερικό καθώς η κυπριακή οικονομία δεν μπορεί να τους απορροφήσει. Αναπόφευκτα αυτό το δεδομένο συνδέεται με αρνητικά κοινωνικά, οικονομικά, πολιτικά και δημογραφικά δεδομένα.

Διαχρονικά τα περισσότερα ανώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα παγκοσμίως αντιμετωπίζουν την πίεση των περιορισμένων οικονομικών πόρων. Στα πλείστα πανεπιστήμια μια σημαντική πηγή εσόδων αποτελούν τα δίδακτρα από φοιτητές. Τα υψηλά δίδακτρα όμως δημιουργούν προβλήματα αποκλεισμού φοιτητών που δεν έχουν την οικονομική ευχέρεια. Έτσι τίθεται ένα κοινωνικοοικονομικό ζήτημα: αυτό της παροχής ευκαιριών μόρφωσης σε ευρύτερα στρώματα του πληθυσμού. Αυτό ως επί το πλείστον συνεπάγεται κάποια μορφή οικονομικής στήριξης. Πέρα από τις άμεσες χορηγίες στους φοιτητές και τα μειωμένα δίδακτρα λόγω κρατικής χορηγίας των πανεπιστημίων εκεί που αυτό εφαρμόζεται, πολλές χώρες έχουν υιοθετήσει σχέδια σπουδαστικών δανείων από το κράτος ή με την ενθάρρυνση του κράτους με ευνοϊκούς όρους.⁵

Το θέμα αυτό της οικονομικής βοήθειας προς τους φοιτητές με τη μορφή σπουδαστικών δανείων για να μπορούν να πληρώσουν τα δίδακτρά τους ή μέρος των διδάκτρων εξακολουθεί να αποτελεί θέμα προτεραιότητας σε αρκετές χώρες.⁶ Ταυτόχρονα όμως σημειώνεται ότι κατά τη διάρκεια οικονομικών υφέσεων και κρίσεων το θέμα αυτό απασχολεί περισσότερο για διάφορους λόγους, μεταξύ των οποίων και η πίεση για περικοπές κρατικών δαπανών. Σημειώνεται συναφώς ότι έχουν εγερθεί διάφορα ζητήματα σε

---

* Ετοιμάσθηκε με τη συμβολή της ομάδας εργασίας.

⁵ D. Greenway and M. Haynes, "Funding Higher Education in the UK: The Role of Fees and Loans", *The Economic Journal*, 2003, 113 (February), pp. F150 - F166.

⁶ Βλέπε, για παράδειγμα, M. Woodhall, "Student Loans: Potential, Problems, and Lessons from International Experience", *Journal of Higher Education in Africa*, Vol. 2, No. 2, 2004, pp. 37-51.

σχέση με στρεβλώσεις που έχουν δημιουργηθεί (π.χ. κατά πόσον αποπληρώνονται τα δάνεια, εάν υπάρχει εκμετάλλευση του συστήματος από πρόσωπα και ιδρύματα, εάν επηρεάζεται η αγορά εργασίας ή ακόμα και η απόφαση για γάμο(!) κλπ).

Στην Κύπρο όμως δεν τέθηκε τέτοιο θέμα καθώς το όλον περιβάλλον είναι διαφορετικό. Στην Κύπρο σήμερα υπάρχει ένα σύστημα δωρεάν παιδείας μόνο για τα κρατικά πανεπιστήμια. Ταυτόχρονα, παραχωρείται επιπρόσθετη χορηγία σε όλους τους φοιτητές, ανεξάρτητα από το εάν πληρώνουν δίδακτρα ή όχι. Είναι προφανές ότι δεν υφίσταται ισότιμη αντιμετώπιση των φοιτητών, των ακαδημαϊκών και των ιδρυμάτων. Η κατάσταση αυτή δημιουργεί πολλές στρεβλώσεις.⁷ Πάνω απ' όλα όμως η ακολουθούμενη πολιτική στερείται ορθολογιστικής βάσης ενώ παράλληλα δημιουργούνται και αρνητικά κοινωνικοοικονομικά αποτελέσματα.

Σε φιλοσοφικό επίπεδο εγείρεται το ερώτημα κατά πόσον νομιμοποιείται η πολιτεία να ακολουθεί μια πολιτική διακρίσεων. Εάν η όλη εκπαιδευτική φιλοσοφία είναι εκλεκτική (elitist), τότε η πολιτεία ενθαρρύνει ένα μικρό ποσοστό φοιτητών να σπουδάσει και μπορεί να έχει μια πολιτική δωρεάν παιδείας εάν το επιτρέπουν οι οικονομικές συνθήκες. Εάν όμως η όλη πολιτική φιλοσοφία ενθαρρύνει τη μαζική παιδεία σε όλα τα επίπεδα είναι αδιανόητο να ακολουθείται μια πολιτική διακρίσεων.

Επιπρόσθετα, η σταδιακή επέκταση του κρατικού τομέα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης δημιουργεί νέα δεδομένα. Συγκεκριμένα, η συνεχής επέκταση των κρατικών πανεπιστημίων τα οποία λειτουργούν χωρίς δίδακτρα περιορίζει τον αριθμό των Κυπρίων φοιτητών για τα ιδιωτικά πανεπιστήμια. Αυτό επιτεινόταν από το γεγονός ότι το ύψος των διδάκτρων στα ιδιωτικά πανεπιστήμια της Κύπρου ήταν εξ ανάγκης υψηλότερο από το επίπεδο των διδάκτρων πτυχιακών σπουδών στη Βρετανία τα οποία εν πολλοίς επιχορηγούνται από το κράτος.⁸ Τα ιδιωτικά πανεπιστήμια της Κύπρου εξαρτώνται αποκλειστικά από ιδίους πόρους, δηλαδή τα δίδακτρα τα οποία κυμαίνονται σήμερα στις

⁷ Ούτως ή άλλως είναι αμφίβολο κατά πόσον αυτή η κατάσταση μπορεί να συνεχισθεί καθ' ότι, μεταξύ άλλων, υπάρχει τεράστιο πρόβλημα οικονομικών πόρων. Ήδη η Κύπρος αντιμετωπίζει σοβαρά δημοσιονομικά προβλήματα - υψηλό δημοσιονομικό έλλειμμα και μεγάλο δημόσιο χρέος.

⁸ Λόγω των πολύ σοβαρών δημοσιονομικών προβλημάτων η επιχορήγηση θα μειωθεί σημαντικά και ως εκ τούτου θα επέλθουν σοβαρές αυξήσεις στα δίδακτρα. Το θέμα αυτό και οι προεκτάσεις για την Κύπρο εξετάζονται συνοπτικά πιο κάτω.

€9.044 τον χρόνο.⁹ Παρά ταύτα αξίζει να σημειωθεί ότι το ύψος των διδάκτρων των ιδιωτικών πανεπιστημίων είναι πολύ χαμηλότερο από το πραγματικό κόστος φοίτησης στα κρατικά πανεπιστήμια, το οποίο υπολογίζεται γύρω στις €20.000.

Η παρούσα κατάσταση πραγμάτων είναι προβληματική. Η συνεχής επέκταση της κρατικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με το υφιστάμενο σύστημα χρηματοδότησης και του ευρύτερου πλαισίου λειτουργίας συρρικνώνει τα ιδιωτικά πανεπιστήμια και ανεβάζει το συνολικό εθνικό κόστος της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Την ίδια στιγμή αυτή η πολιτική αντιστρατεύεται στην ουσία τη μετατροπή της Κύπρου σε περιφερειακό ακαδημαϊκό κέντρο με ό,τι αυτό συνεπάγεται για την οικονομία και την κοινωνία. Επιπρόσθετα, πλήττει ένα μεγάλο μέρος των νέων ποικιλοτρόπως. Για παράδειγμα, αρκετοί νέοι είναι σε μειονεκτική θέση σε σχέση με τη δυνατότητα πρόσβασης σε πανεπιστήμιο ενώ όπως έχει ήδη σημειωθεί η πολιτική στερεί την προοπτική δημιουργίας πολλών θέσεων απασχόλησης.

Η όλη φιλοσοφία στη Μ. Βρετανία και σε άλλες χώρες σε σχέση με τους φοιτητές είναι ότι αυτοί ήταν/είναι αυτόνομες προσωπικότητες και έτσι το κράτος θα στηρίζει τις προσπάθειές τους για τριτοβάθμια εκπαίδευση. Πέραν τούτου το κράτος επιχορηγεί ποικιλοτρόπως τα διάφορα πανεπιστήμια ούτως ώστε τα δίδακτρα να είναι μειωμένα. Σημειώνεται επίσης ότι υπάρχει μια τάση από τους γονείς (στις εν λόγω χώρες) να μην καλύπτουν (εξ ολοκλήρου ή έστω επί μέρους) τις σπουδές των παιδιών τους όπως παλαιότερα. Επιπρόσθετα, η πολιτική των σπουδαστικών δανείων τείνει να συμβάλλει εποικοδομητικά στη χρηματοδότηση των πανεπιστημίων. Ταυτόχρονα υπογραμμίζεται ότι το σύστημα αυτό εντάσσεται στα πλαίσια μιας ευρύτερης φιλοσοφίας και πολιτικής για την τριτοβάθμια εκπαίδευση η οποία θεωρείται σημαντικός τομέας για τις χώρες αυτές.

Είναι προφανές ότι η πολιτική για τα σπουδαστικά δάνεια στις εν λόγω χώρες στηρίζεται πάνω σε μια συγκεκριμένη φιλοσοφία και λαμβάνει χώρα σε ένα περιβάλλον που αντικρίζει σφαιρικά την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Διαδραματίζουν έτσι ένα σημαντικό κοινωνικό ρόλο διευρύνοντας, μεταξύ άλλων, τις δυνατότητες

⁹ Σημειώνεται όμως ότι ένα μεγάλο ποσοστό των φοιτητών των ιδιωτικών πανεπιστημίων καταβάλλουν χαμηλότερα δίδακτρα καθώς τα εν λόγω πανεπιστήμια παρέχουν ποικιλόμορφες υποτροφίες, ελαφρύνσεις και διευκολύνσεις για κοινωνικοοικονομικούς λόγους.

σπουδών για ευρύτερα στρώματα του πληθυσμού. Αναμφίβολα, τα διάφορα σπουδαστικά σχέδια που εφαρμόζονται έχουν τις ελλείψεις και τις αδυναμίες τους. Ως εκ τούτου υφίστανται κριτική με στόχο όμως όχι τον παραμερισμό τους αλλά την καλύτερη και ορθολογικότερη αξιοποίησή τους.

Η όλη συζήτηση μας παραπέμπει και σε ένα άλλο θέμα. Μεθοδολογικά πολλές φορές έχει τεθεί το θέμα του είδους της ανάλυσης που πρέπει να ακολουθηθεί για την αξιολόγηση ενός συγκεκριμένου ζητήματος: τι είναι προτιμότερο ή μάλλον το πιο αποτελεσματικό - να ακολουθήσουμε μια ανάλυση βασισμένη στη μεθοδολογία αυτού που αποκαλείται *partial equilibrium analysis*, δηλαδή ανάλυση μερικής ισορροπίας, ή *general equilibrium analysis*, δηλαδή ανάλυση γενικής ισορροπίας. Ενώ η πρώτη μορφή ανάλυσης μπορεί να είναι πιο εξειδικευμένη και να περιέχει περισσότερες πληροφορίες για το συγκεκριμένο θέμα εν τούτοις η δεύτερη προσέγγιση είναι υπέρτερη καθώς λαμβάνει υπ' όψιν όλα τα συναφή ευρύτερα δεδομένα. Για το συγκεκριμένο υπό διερεύνηση ζήτημα η εν λόγω προσέγγιση αποκτά ιδιαίτερη σημασία.

Ούτως ή άλλως και ανεξάρτητα από την πολιτική για τα δάνεια, ένα θέμα που θα πρέπει να επαναξιολογηθεί είναι το ύψος των διδάκτρων στα ιδιωτικά πανεπιστήμια της Κύπρου σε συνδυασμό με το τι υφίσταται στα κρατικά πανεπιστήμια της Κύπρου και της Ελλάδας καθώς και στα πανεπιστήμια της Βρετανίας. Λαμβάνοντας όλα τα δεδομένα υπ' όψιν, η ανταγωνιστικότητα των κυπριακών ιδιωτικών πανεπιστημίων είναι διαβρωμένη.¹⁰ Στην περίπτωση που δεν αναστραφεί η κατάσταση όχι μόνο δεν θα δημιουργηθούν νέες θέσεις απασχόλησης αλλά ενδεχομένως να υπάρξει και απώλεια θέσεων εργασίας καθώς και καθήλωση εισοδημάτων.

Ο στόχος για μείωση των διδάκτρων των ιδιωτικών πανεπιστημίων δεν μπορεί να επιτευχθεί με μακροπρόθεσμα σπουδαστικά δάνεια. Για τη μείωση των διδάκτρων απαιτείται μια διαφορετική προσέγγιση. Μια πραγματική τομή θα ήταν η επαναξιολόγηση των δαπανών για την τριτοβάθμια εκπαίδευση καθώς και για τις φοιτητικές χορηγίες. Η ουσία είναι ότι οι δαπάνες πρέπει να κατανέμονται με τον πιο ορθολογικό και αποτελεσματικό τρόπο. Η υφιστάμενη πολιτική δεν μπορεί να χαρακτηριστεί δίκαια και αποτελεσματική καθώς συμβάλλει στη διαιώνιση του διαχωρισμού ιδρυμάτων, ακαδημαϊκών

¹⁰ Οι φοιτητές φυσιολογικά επιδιώκουν μόρφωση υψηλού επιπέδου με σχετικά χαμηλά δίδακτρα. Μια νέα φιλοσοφία από το κράτος μπορεί να οδηγήσει σε χαμηλότερα δίδακτρα και σε καλύτερη ποιότητα.

αλλά και φοιτητών σε δύο και τρεις ταχύτητες. Ως εκ τούτου όχι μόνο δεν συμβάλλει στην υλοποίηση του στόχου της μετατροπής της Κύπρου σε περιφερειακό ακαδημαϊκό κέντρο αλλά αντίθετα την υποσκάπτει. Η εξέλιξη αυτή οδηγεί αφ' ενός στη διαιώνιση ενός υποδείγματος το οποίο είναι άδικο και αντιπαραγωγικό και αφ' ετέρου δεν απελευθερώνει/μεγιστοποιεί τις δυνατότητες της οικονομίας και της κοινωνίας. Όλα αυτά θα πρέπει να μας προβληματίσουν καθ' ότι η ανεργία και η υποαπασχόληση επιδεινώνονται και η οικονομική δραστηριότητα δεν κινείται στους ρυθμούς που για χρόνια έχουμε συνηθίσει.

Η υφιστάμενη κυβερνητική πολιτική έχει αναπόφευκτα προεκτάσεις και σε θέματα ποιότητας. Παρά το γεγονός ότι στα ιδιωτικά πανεπιστήμια υπάρχουν θύλακες αριστείας, θεωρείται ότι ως επί το πλείστον παρουσιάζουν σοβαρά ελλείμματα ποιότητας. Το δεδομένο αυτό σε συνδυασμό με το γεγονός ότι τα κρατικά πανεπιστήμια καθώς και τα εκπαιδευτήρια στην Ελλάδα δεν έχουν δίδακτρα είναι καθοριστικός παράγοντας στις επιλογές των φοιτητών. Επιπρόσθετα, συνολικά θεωρείται ότι ακόμα και σε θέματα επιπέδων και ποιότητας τα ιδιωτικά κυπριακά πανεπιστήμια δεν έχουν συγκριτικό πλεονέκτημα.

Ένα μεγάλο ερώτημα που τίθεται είναι κατά πόσον είναι ωφέλιμο να υπάρχουν ιδιωτικά κυπριακά πανεπιστήμια με σχετικά όχι ψηλά επίπεδα ποιότητας αλλά με σχετικά υψηλά δίδακτρα. Προφανώς η απάντηση είναι αρνητική καθώς η πραγματικότητα αυτή δεν συνάδει με τον στόχο προώθησης της Κύπρου ως ακαδημαϊκό κέντρο. Τα τελευταία χρόνια έγιναν βήματα προόδου σε θέματα ποιότητας από πλευράς των ιδιωτικών πανεπιστημίων. Όμως για να διαφοροποιηθούν τα δεδομένα και να υλοποιηθεί η διακήρυξη του στόχου για ακαδημαϊκό κέντρο θα πρέπει να υπάρξει στρατηγική εμπλοκή της πολιτείας με ισότιμη αντιμετώπιση της ιδιωτικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

III. ΣΧΕΔΙΑ ΣΠΟΥΔΑΣΤΙΚΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΧΩΡΩΝ*

Η Λογική των Σπουδαστικών Δανείων

Είναι πολύ σημαντικό να κατανοηθεί η φιλοσοφία της πολιτικής των σπουδαστικών δανείων.¹¹ Από ορθολογιστικής σκοπιάς επικράτησε η θέση ότι επιβάλλεται όπως το κόστος φοίτησης για την τριτοβάθμια εκπαίδευση να καταβάλλεται και από το κράτος και από τον φοιτητή. Εν ολίγοις, η λογική είναι η ακόλουθη: επειδή η τριτοβάθμια εκπαίδευση συμβάλλει ποικιλοτρόπως προς μια καλύτερη κοινωνία το κράτος καθίσταται αρωγός και τη στηρίζει ποικιλοτρόπως. Από την άλλη επειδή και ο κάθε φοιτητής/φοιτήτρια επωφελούνται είναι επίσης σημαντικό να καταβάλλουν και αυτοί μέρος των διδάκτρων.

Αυτό μας φέρνει στη δεύτερη πτυχή του όλου ζητήματος. Ένα μεγάλο μέρος των φοιτητών προέρχεται από μικρομεσαία και χαμηλά κοινωνικοοικονομικά στρώματα. Έτσι η χορήγηση σπουδαστικών δανείων με ευνοϊκούς όρους καθίσταται σημαντικό μέρος μιας ευρύτερης κοινωνικοοικονομικής πολιτικής. Μεταξύ άλλων, η πολιτική αυτή δυνητικά θα δίνει την ευκαιρία φοίτησης σε πολύ μεγαλύτερο αριθμό νέων.

Ταυτόχρονα η πολιτική αυτή εξυπηρετεί και τα πανεπιστήμια υπό την έννοια ότι έμμεσα υπάρχει μια μορφή εγγύησης για την καταβολή των διδάκτρων. Ούτως ή άλλως είναι σημαντικό να δούμε έστω και σε γενικές γραμμές τις κατευθυντήριες γραμμές των διαφόρων σπουδαστικών σχεδίων σε διάφορες χώρες.

Σχέδια Δανείων σε Διάφορες Χώρες

ΗΠΑ: Προσφέρονται κυρίως παραδοσιακά δάνεια, διαθέσιμα γενικά στους φοιτητές με οικονομικές ανάγκες (συμπεριλαμβανομένων και αρκετών φοιτητών της μέσης και ανώτερης εισοδηματικής τάξης που φοιτούν σε κολέγια και πανεπιστήμια με πολύ ψηλά δίδακτρα), με ελάχιστη επιδότηση των επιτοκίων, με την ομοσπονδιακή κυβέρνηση να επιδοτεί τα επιτόκια για τα χρόνια φοίτησης, αναλαμβάνοντας το μεγαλύτερο μέρος του κινδύνου από μη πληρωμές. Το μεγαλύτερο μέρος των κεφαλαίων και η όλη οργάνωση των

* Ετοιμάστηκε από την ομάδα εργασίας.

¹¹ Βλέπε σχετικά A. Usher, *Global Debt Patterns: An International Comparison of Student Loan Burdens and Repayment Conditions*, Toronto, Educational Policy Institute, 2005 και H. Shen and B. Johnstone, "Student Loans in International Perspective: Promises and Failures, Myths and Partial Truths", *Center for Comparative and Global Studies in Education*, 2000. Βλέπε επίσης A. Ziderman, *Student Loans Repayment and Recovery: International Comparisons*, Bonn, IZA DP No. 3588, 2008.

δανείων προσφέρονται από τις εμπορικές τράπεζες, παρ' όλο που η ομοσπονδιακή κυβέρνηση μπορεί να δανείσει απ' ευθείας τους φοιτητές, στα πλαίσια διαφόρων σχεδίων και επιλογών. Οι φοιτητές μπορούν να επιλέξουν το πρόγραμμα των εισοδηματικά εξαρτώμενων αποπληρωμών. Μέχρι σήμερα, σχετικά λίγοι επέλεξαν αυτήν τη μέθοδο αποπληρωμής, που στην ουσία προσφέρει περισσότερη άνεση όσο αφορά την αποπληρωμή χωρίς όμως να παρέχεται οποιαδήποτε προστασία στους χαμηλά αμειβόμενους απόφοιτους.

Δεν παραχωρούνται οποιεσδήποτε άμεσες επιδοτήσεις για τα δάνεια καθώς χρεώνονται με βάση το επιτόκιο της αγοράς. Ωστόσο το επιτόκιο που πληρώνεται για τα φοιτητικά δάνεια αφαιρείται από τον φόρο εισοδήματος που καταβάλει ο δανειζόμενος, μέχρι το ποσό των \$US 2.500 τον χρόνο. Επιπρόσθετα, σε περιόδους όπου οι δανειζόμενοι έχουν χαμηλά εισοδήματα, τα επιχορηγούμενα δάνεια μπορούν να παγοποιηθούν για ορισμένο διάστημα, κατά το οποίο χρεώνεται μηδενικό επιτόκιο. Τα μη επιχορηγούμενα δάνεια μπορούν επίσης να παγοποιηθούν για ορισμένο διάστημα αλλά η πληρωμή του επιτοκίου παραμένει ευθύνη του δανειζόμενου. Οι αποπληρωμές πραγματοποιούνται κάθε μήνα προς το αρμόδιο κυβερνητικό γραφείο.

Ο μέσος όρος χρέους ανά φοιτητή κατά την αποφοίτηση για το 2005 ανερχόταν στα \$US 19.300 και το 2007/8 στα \$US 22.656.¹²

Ηνωμένο Βασίλειο (για περισσότερες πληροφορίες βλέπε Παράρτημα Β)¹³: Το πρόγραμμα φοιτητικών δανείων του Ηνωμένου Βασιλείου ξεκίνησε το 1989-1990 σαν ένα μικρό παραδοσιακό σχέδιο δανεισμού (όπως είναι τα δάνεια με υποθήκη) καθώς η κυβέρνηση αποφάσισε το πάγωμα, και τη μείωση του δοκιμασμένου και γενναιόδωρου σχεδίου χορηγιών. Ο ιδιωτικός τομέας ποτέ δεν αγάλλισε το πρόγραμμα. Το 1998-99 ανακοινώθηκε από την κυβέρνηση ένα πιο διευρυμένο πρόγραμμα προς αντικατάσταση του συστήματος χορηγιών που περιλάμβανε την εγκαθίδρυση ενός συστήματος δανεισμού ανάλογα με το ύψος των διδάκτρων. Η δυνατότητα δανεισμού είναι γενικά διαθέσιμη στους περισσότερους φοιτητές, με τα περισσότερα δάνεια να

¹² FinAid, "Student Loans", 2010, Available at <http://www.finaid.org/loans/>

¹³ Επιπλέον, πληροφορίες σχετικά με τη χρηματοδότηση Ευρωπαίων πολιτών στο Ηνωμένο Βασίλειο είναι στην ιστοσελίδα της δημόσιας υπηρεσίας του Ηνωμένου Βασιλείου <http://www.direct.gov.uk/en/EducationAndLearning/index.htm>

είναι εισοδηματικά εξαρτώμενα. Τα δάνεια φέρουν επιτόκιο το οποίο αντικατοπτρίζει το ποσοστό πληθωρισμού, δηλαδή ένα μηδενικό πραγματικό ποσοστό επιτοκίου. Τα δάνεια προσφέρονται από την Εταιρεία Φοιτητικών Δανείων η οποία ανήκει στο κράτος. Η αποπληρωμή είναι εισοδηματικά εξαρτώμενη: οι απόφοιτοι με ετήσιες απολαβές άνω των £15.000 θα καταβάλουν δόση ίση με το 9% των εισοδημάτων τους, η οποία αποκόπτεται από τον εργοδότη ως επιπρόσθετη φορολογία και αποστέλλεται στο δημόσιο ταμείο. Αν οποιοδήποτε υπόλοιπο παραμείνει μετά που ο δανειολήπτης φθάσει στην ηλικία των 65 παραγράφεται.

Οι απόφοιτοι με τις χαμηλότερες απολαβές χρειάζονται περισσότερο χρόνο για την αποπληρωμή του δανείου τους. Ως αποτέλεσμα στο τέλος θα έχουν δεχθεί τις περισσότερες έμμεσες επιδοτήσεις. Οι απόφοιτοι που δεν θα καταφέρουν να φθάσουν το ετήσιο εισόδημα των £15.000 δεν θα αποπληρώσουν ποτέ και ως εκ τούτου θα πάρουν και τις ψηλότερες επιδοτήσεις. Με την αποφοίτηση η Εταιρεία Σπουδαστικών Δανείων ενημερώνει το Γραφείο Φόρου Εισοδήματος για το ύψος του δανείου του αποφοίτου. Με τη σειρά του το Γραφείο χρησιμοποιώντας τον αριθμό κοινωνικών ασφαλίσεων παρέχει τις πληροφορίες στον εργοδότη του αποφοίτου για να γίνεται η αποκοπή από το μισθό.

Ο μέσος όρος χρέους ανά φοιτητή κατά την αποφοίτηση για το 2005 ανερχόταν στις £8.800 σύμφωνα με κυβερνητικές εκτιμήσεις. Ορισμένες έρευνες ανεβάζουν το εν λόγω ποσό στις £12.180. Σύμφωνα με νέα έρευνα το συγκεκριμένο ποσό για το έτος 2009 ανερχόταν στις £23.000.¹⁴

Υπογραμμίζεται ότι η αναμενόμενη αύξηση των διδάκτρων στα βρετανικά πανεπιστήμια θα οδηγήσει σε ανακατατάξεις και στο ευρύτερο τοπίο των δανειοδοτικών σχεδίων.

Αυστραλία: Το Ανώτερο Εκπαιδευτικό Σχέδιο Συνεισφορών (The Higher Education Contribution Scheme) είναι ένα πρόγραμμα δανεισμού γενικά διαθέσιμο που αφορά μέχρι και το συνολικό ποσό των διδάκτρων. Σε περίπτωση που ο δανειζόμενος καταβάλει προκαταβολή, δίνεται μέχρι και 25% έκπτωση στο συνολικό κόστος δανεισμού. Το επιτόκιο, όπως και στο Ηνωμένο Βασίλειο,

---

¹⁴ BBC News, "New students face £23,000 debt", 18 August 2009, Available at http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/education/8205539.stm

αντικατοπτρίζει το ποσοστό του πληθωρισμού, δηλαδή ένα μηδενικό πραγματικό ποσοστό επιτοκίου. Οι αποπληρωμές είναι εισοδηματικά εξαρτώμενες για εισοδήματα άνω των AU\$ 21.984. Τα ποσοστά αποπληρωμής κυμαίνονται από 3% μέχρι και 6% για εισοδήματα άνω των AU\$ 39.573.

Οι αποπληρωμές αποκόπτονται από τον εργοδότη ως επιπρόσθετη φορολογία ή καταβάλλονται απ' ευθείας από τον δανειζόμενο μαζί την τελική φορολογία του έτους. Το Σχέδιο Συνεισφορών δεν αποτελεί είδος φορολογίας για τους αποφοίτους, καθώς οι ατομικοί λογαριασμοί και τα χρεωστικά υπόλοιπα διατηρούνται από τον κάθε δανειζόμενο.

Τα δάνεια δεν χρεώνονται οποιοδήποτε πραγματικό επιτόκιο (real interest). Η επιδότηση από την κυβέρνηση αντιστοιχεί με τη διαφορά μεταξύ του κόστους δανεισμού της κυβέρνησης και το επικρατέστερο ποσοστό του πληθωρισμού. Η αποπληρωμή του δανείου πραγματοποιείται μέσω της Αυστραλιανής Εφορίας.

Ο μέσος όρος χρέους ανά φοιτητή κατά την αποφοίτηση για το 2005 υπολογίζεται στα \$AU 14.697. Για το 2007 το χρέος υπολογίζεται στα \$AU 15.000.¹⁵

Ολλανδία: Τα φοιτητικά δάνεια που προσφέρονται στην Ολλανδία καλύπτουν το κόστος των διδάκτρων και τα έξοδα διαβίωσης. Μέρος του δανείου συμπεριλαμβάνει μία βασική επιδότηση η οποία δεν είναι εισοδηματικά εξαρτώμενη. Μαζί με τα εισοδηματικά εξαρτώμενα μέρη, το δάνειο μετατρέπεται σε χορηγία με την προϋπόθεση ότι ο δανειζόμενος φοιτητής διατηρεί μία ικανοποιητική ακαδημαϊκή πορεία. Το επιτόκιο στο υπόλοιπο δάνειο διαφέρει ανά έτος. Αποτελείται από το ποσοστό δανεισμού της κυβέρνησης και επιπρόσθετα περίπου 1% για κάλυψη του διοικητικού κόστους. Οι αποπληρωμές είναι σταθερές μετά από την πάροδο δύο χρόνων χαριστικής περιόδου. Για τους χαμηλά αμειβόμενους εφαρμόζεται το σύστημα των εισοδηματικά εξαρτώμενων αποπληρωμών. Στο εν λόγω σύστημα, το υπόλοιπο του δανείου παραγράφεται με την πάροδο 15 χρόνων.

Η κυβέρνηση δεν επιχορηγεί τα δάνεια, αλλά προσφέρει στους φοιτητές επιτόκια χαμηλότερα από αυτά της αγοράς. Συγκεκριμένα αντιστοιχεί με το

---

¹⁵ World Socialist, "University Education in Australia and the impact of "free market" reform", 22 August 2007, Available at <http://www.wsws.org/articles/2007/aug2007/stud-a22.shtml>

κόστος δανεισμού της κυβέρνησης. Οι αποπληρωμές πραγματοποιούνται μέσω του κυβερνητικού γραφείου *Informatie Beheer Groep*. Το εν λόγω γραφείο είναι υπεύθυνο για τον υπολογισμό του συνολικού χρέους και το ύψος της μηνιαίας δόσης.

Ο μέσος όρος χρέους ανά φοιτητή κατά την αποφοίτηση για το 2005 υπολογίζεται στα €8.670 και το 2010 στα €15.000.¹⁶

Γενικές Παρατηρήσεις

Πρέπει να υπογραμμισθεί ότι τα τελευταία χρόνια το σύστημα μηδενικών ή/και χαμηλότοκων σπουδαστικών δανείων αντιμετωπίζει προβλήματα στις ΗΠΑ, στη Βρετανία καθώς και σε άλλες χώρες.¹⁷ Πολλοί φοιτητές δεν αποπληρώνουν τα οφειλόμενα ποσά με αποτέλεσμα οι αρμόδιες αρχές να επιστρατεύουν ιδιωτικές εταιρείες για την καταβολή τους. Υπάρχουν διάφοροι λόγοι για τους οποίους δεν καταβάλλονται τα ποσά: μεταξύ άλλων, υπάρχουν περιπτώσεις όπου κάποιοι προσπαθούν να μην ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους επειδή πιστεύουν ότι υπάρχει παράθυρο αποφυγής. Όμως υπάρχουν και οι περιπτώσεις εκείνες όπου αντικειμενικά υπάρχουν δυσκολίες. Για παράδειγμα, ένας απόφοιτος δεν μπορεί να καταβάλει το σπουδαστικό του δάνειο όταν δεν απασχολείται ή όταν υποαπασχολείται σε μια εποχή μάλιστα που δεν υπάρχει επαρκής αριθμός ευκαιριών εργοδότησης. Ούτως ή άλλως σε μια περίοδο δημοσιονομικών ελλειμμάτων καθώς και άλλων στρεβλώσεων η όλη πολιτική για το ζήτημα είναι υπό επαναξιολόγηση.

Σημειώνεται επίσης ότι ενώ τα διάφορα συστήματα δανειοδοτήσεων δεν είναι ταυτόσημα εντούτοις σχεδόν σε όλα έχουν παρουσιασθεί σοβαρά προβλήματα και στρεβλώσεις. Για παράδειγμα, έχει σημειωθεί ότι τα υπερβολικά υψηλά δάνεια μπορεί να είναι και παράγοντας που επηρεάζει ακόμα και την απόφαση της επιλογής της χρονικής περιόδου του γάμου. Ως εκ τούτου σε διάφορες χώρες υπάρχει σοβαρός προβληματισμός για τα ζητήματα αυτά.

Υπογραμμίζεται παράλληλα ότι τον τελευταίο καιρό έχουν σημειωθεί κρούσματα κακοδιαχείρισης και σε ορισμένες περιπτώσεις διαφθοράς. Παρά ταύτα ενώ στις

¹⁶ DutchNews.nl, "Switch to student loans will hurt Muslim students", 8 June 2010, Available at [http://www.dutchnews.nl/news/achieves/2010/06/switch to student loans will h.php](http://www.dutchnews.nl/news/achieves/2010/06/switch%20to%20student%20loans%20will%20hurt%20muslim%20students)

¹⁷ B. Johnstone, "Student Loans in International Perspective: Promises and Failures, Myths and Partial Truths", *Center for Comparative and Global Studies in Education*, 2000 και N. Barr, "Higher Education Funding", *Oxford Review of Economic Policy*, Vol. 20, No. 2, 2004.

χώρες αυτές καλούνται οι αρμόδιες αρχές να λάβουν διορθωτικά μέτρα, εν τούτοις η φιλοσοφία των σπουδαστικών δανείων δεν αμφισβητείται. Το ζήτημα που τίθεται είναι πως βελτιώνονται και πως μειώνονται οι στρεβλώσεις.

Η αναμενόμενη αύξηση των διδάκτρων στη Βρετανία καθώς οι δημοσιονομικές πιέσεις που αντιμετωπίζουν πολλές χώρες θα διαφοροποιήσουν τα δεδομένα στον τομέα αυτό. Ενώ το ευρύτερο σύστημα των φοιτητικών δανείων θα διατηρηθεί, θα καταβληθούν προσπάθειες για τη μείωση των διαφόρων στρεβλώσεων.

IV. ΣΠΟΥΔΑΣΤΙΚΑ ΔΑΝΕΙΑ ΚΑΙ Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Η ανάπτυξη της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Κύπρο είχε και εξακολουθεί να έχει τις δικές της ιδιαιτερότητες. Αναπόφευκτα η συγκεκριμένη αυτή πορεία εμπεριέχει τις δικές της πολυδιάστατες επιδράσεις στους πλείστους τομείς και εκφάνσεις του δημοσίου βίου.

Όταν δημιουργήθηκε το Πανεπιστήμιο Κύπρου παρά το γεγονός ότι υπήρχε πρόνοια για δίδακτρα στο τέλος πρυτάνευσε η άποψη για «πλήρη δωρεάν παιδεία». Φυσικά τίποτε δεν υπάρχει δωρεάν καθώς το κόστος καταβάλλεται εξ ολοκλήρου από τα φορολογικά έσοδα. Ανεξάρτητα από το γεγονός ότι η πολιτική αυτή δεν είναι ούτε δίκαιη, ούτε ορθολογιστική, δημιουργούνται και άλλες στρεβλώσεις. Μεταξύ άλλων, σημειώνεται ότι η οικονομική πολιτική και διαχείριση των οικονομικών πόρων του Πανεπιστημίου Κύπρου και των κρατικών ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης γενικότερα δεν είναι η πιο ορθολογιστική και η πιο αποτελεσματική.

Ούτως ή άλλως η πολιτική αυτή δεν δημιούργησε τις συνθήκες και τον προβληματισμό για μια ευρύτερη πολιτική δανείων. Σημειώνεται επίσης ότι και στα ελληνικά πανεπιστήμια και άλλα ιδρύματα όπου φοιτούσαν/φοιτούν ένα σημαντικό μέρος των Κυπρίων σπουδαστών δεν καταβάλλονται δίδακτρα.

Σε μεταγενέστερο στάδιο στα πλαίσια της φορολογικής μεταρρύθμισης και της όλης απλοποίησης του φορολογικού συστήματος εισήχθη και η φοιτητική χορηγία. Υπογραμμίζεται ότι στα πρώτα στάδια δεν καλύπτοντο οι φοιτητές ιδιωτικών κολεγίων. Οι συγκεκριμένες εξελίξεις δεν δημιούργησαν τον αναγκαίο προβληματισμό για μια πολιτική σπουδαστικών δανείων. Ταυτόχρονα η όλη ιδεολογική ατμόσφαιρα δεν έβλεπε με θετικό μάτι την ιδιωτική τριτοβάθμια εκπαίδευση. Ως εκ τούτου παρά το γεγονός ότι η συντριπτική πλειοψηφία των φοιτητών των μη κρατικών ιδρυμάτων στην Κύπρο προέρχονταν/προέρχονται από χαμηλά εισοδηματικά και μικρομεσαία στρώματα εν τούτοις το κράτος δεν υιοθέτησε οποιαδήποτε άλλη πολιτική ενίσχυσης τους.

Τίθεται έτσι το ζήτημα με ποιούς άλλους τρόπους θα μπορούσε η κυβέρνηση να βοηθήσει τους νέους που έχουν ανάγκη να αποκτήσουν ακαδημαϊκά προσόντα (και δεν εξασφαλίζουν θέση σε κρατικά ιδρύματα). Η εισαγωγή ενός σχεδίου κρατικών σπουδαστικών δανείων όπως λειτουργεί στη Βρετανία αλλά

και αλλού στην Ευρώπη καθώς και στις ΗΠΑ, την Αυστραλία και άλλες χώρες, θα πρέπει να εξετασθεί σοβαρά. Εάν υιοθετηθεί στην Κύπρο ένα τέτοιο σύστημα φοιτητικών δανειοδοτήσεων θα διαφοροποιηθούν τα δεδομένα; Εν ολίγοις εάν υπάρχουν τέτοια δάνεια σε ποιο βαθμό θα είναι δυνατό να διευκολύνονται οι φοιτητές ώστε να επιτυγχάνεται ο στόχος της επέκτασης ευκαιριών στη μόρφωση; Το ζήτημα αυτό τίθεται επί τάπητος έχοντας επίσης υπ' όψιν τη δυνατότητα των Κυπρίων φοιτητών, που σπουδάζουν στη Βρετανία, να επωφελούνται από ένα τέτοιο σύστημα (βλέπε Παραρτήματα Β και Γ). Η Κύπρος σήμερα δεν έχει παρόμοιο σύστημα κρατικών σπουδαστικών δανείων (βλέπε Παράρτημα Δ). Ως επί το πλείστον σπουδαστικά δάνεια προσφέρουν οι τράπεζες και τα συνεργατικά ιδρύματα με τραπεζικούς όρους.

Το κράτος στην Κύπρο δεν προβληματίστηκε ποτέ για μια πολιτική στοχευμένων μηδενικών ή χαμηλότοκων δανείων, καθώς στα κρατικά πανεπιστήμια προσφέρεται δωρεάν παιδεία. Πέραν τούτου η πολιτεία, όπως κατ' επανάληψιν έχουμε υπογραμμίσει, δεν αντιμετωπίζει τα ιδιωτικά πανεπιστήμια ισότιμα αλλά ως αναγκαίο κακό. Ως εκ τούτου δεν ενδιαφέρθηκε για το πως θα μπορούσε να ενισχύσει τους φοιτητές που σπουδάζουν σε αυτά τα ιδρύματα. Αυτό αποκτά ιδιαίτερη σημασία εάν αναλογισθούμε ότι η συντριπτική πλειοψηφία των Κυπρίων φοιτητών των ιδιωτικών πανεπιστημίων προέρχονται από χαμηλά και μικρομεσαία εισοδηματικά στρώματα. Αντί μιας ουσιαστικής πολιτικής υπήρξαν κινήσεις εντυπωσιασμού άνευ ουσίας. Για παράδειγμα, το Υπουργικό Διάταγμα του Ιουλίου 2010 που έθεσε οροφή στο ποσοστό αύξησης των διδάκτρων την ίδια στιγμή που επεκτείνεται η κρατική τριτοβάθμια εκπαίδευση, επιβαρύνοντας τον Κύπριο φορολογούμενο με τριπλάσιο κόστος απ' ότι το κόστος φοίτησης (για κάθε φοιτητή) στα ιδιωτικά πανεπιστήμια (βλέπε Παράρτημα Ε). Πέραν τούτου παραγνωρίζεται εντελώς ότι ένας σημαντικός αριθμός φοιτητών απολαμβάνουν εκπτώσεων ή/και γενναιόδωρων υποτροφιών από τα ίδια τα ιδιωτικά πανεπιστήμια. Τέλος είναι χρήσιμο να σημειωθεί ότι στην Κύπρο εκ των πραγμάτων η τριτοβάθμια εκπαίδευση δεν θεωρείται σημαντικός τομέας παρά τις περί αντιθέτου διαβεβαιώσεις. Γι' αυτό κατά καιρούς υπάρχει χάσμα μεταξύ διακηρύξεων, ενώ ποτέ η πολιτική για τον τομέα αυτό δεν ήταν ολοκληρωμένη.

Η πολιτική της κυβέρνησης σε ό,τι αφορά την τριτοβάθμια εκπαίδευση εστιάζεται στα κρατικά πανεπιστήμια και στους φοιτητές που σπουδάζουν σ' αυτά με χρήματα όλων των Κυπρίων φορολογουμένων. Ουσιαστικά με την υφιστάμενη πολιτική η πολιτεία καλύπτει πλήρως τους φοιτητές των κρατικών πανεπιστημίων

ενώ οι υπόλοιποι φοιτητές προχωρούν μόνοι τους. Είναι καιρός να σκεφθούμε και με ποιό τρόπο θα μπορούσαν να στηρίξουν και τους φοιτητές των ιδιωτικών πανεπιστημίων. Ένα μέτρο προς αυτή την κατεύθυνση θα μπορούσε να ήταν η εισαγωγή ενός συστήματος σπουδαστικών δανείων από το κράτος, όπως ισχύει σε άλλες χώρες. Η όλη φιλοσοφία ενός τέτοιου σχεδίου είναι όπως οι φοιτητές καταβάλουν τα οφειλόμενα ποσά μετά το τέλος των σπουδών τους και αφού εξεύρουν εργασία με ικανοποιητικά εισοδήματα. Αναγνωρίζεται όμως ότι πρακτικά θα εγερθούν διάφορα ζητήματα όπως τα κριτήρια παροχής των δανείων, την πηγή των χρηματοδοτήσεων, τη διαχείριση του αντίστοιχου ταμείου και άλλα.

Το ζητούμενο είναι ένα τέτοιο σύστημα σπουδαστικών δανείων να είναι αποτελεσματικό και να συμβάλλει στη διεύρυνση των ευκαιριών για ανώτερη μόρφωση, για το καλό της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και του τόπου γενικότερα. Με σωστά κριτήρια, οικονομικά και άλλα, ένα σύστημα μακροπρόθεσμων χαμηλότοκων δανείων θα είναι υποβοηθητικό και θα επιτρέπει σε περισσότερους νέους να σπουδάσουν είτε στα ιδιωτικά πανεπιστήμια της Κύπρου είτε αλλού.

Πέραν τούτου όμως η ουσία είναι κατά πόσον το εν λόγω σύστημα θα είναι αποτελεσματικό. Ένα συναφές ερώτημα είναι κατά πόσον μια τέτοια εξέλιξη θα οδηγήσει στην αύξηση της ζήτησης για θέσεις στα ιδιωτικά κυπριακά πανεπιστήμια καθώς και στην υλοποίηση του στόχου της μετατροπής της Κύπρου σε περιφερειακό ακαδημαϊκό κέντρο. Αναμφίβολα ένα σύστημα μακροπρόθεσμων χαμηλότοκων σπουδαστικών δανείων θα είναι υποβοηθητικό. Όμως αυτός δεν είναι ο μόνος παράγοντας που επηρεάζει. Ο προβληματισμός για το ύψος των διδάκτρων θα εξακολουθήσει να παραμένει. Με το ίδιο σκεπτικό η επέκταση του κρατικού τομέα στην Κύπρο έχει τις δικές του επιδράσεις. Από μια άλλη σκοπιά είναι δυνατό να τεθεί και το ερώτημα της δημιουργίας επαρκούς αριθμού θέσεων απασχόλησης για να απορροφά όλους τους τελειόφοιτους. Κάτω από τα υφιστάμενα δεδομένα προβάλλει επίσης το ερώτημα της χρηματοδότησης ενός ταμείου για σπουδαστικά δάνεια.

Είναι επίσης σημαντικό να υπογραμμισθεί ότι στην Κύπρο το αξιακό σύστημα αναφορικά με τις σχέσεις γονέων και παιδιών/φοιτητών είναι διαφορετικό από το αντίστοιχο στις περισσότερες δυτικές χώρες. Οι γονείς στην Κύπρο συνήθως καταβάλλουν ως επί το πλείστον περισσότερα χρήματα για τις σπουδές των παιδιών τους και την αποκατάστασή τους γενικότερα απ' ό,τι οι γονείς στις (άλλες) δυτικές χώρες.

V. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Η συζήτηση αυτή μας φέρνει στο ουσιαστικότερο ζήτημα: ποιά θα πρέπει να είναι η πολιτική που θα οδηγήσει στα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα. Σε αυτά συμπεριλαμβάνονται μια αναβαθμισμένη ποιότητα, χαμηλότερα δίδακτρα, η ορθολογιστική διαχείριση πόρων και η ουσιαστική επέκταση του τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Πάνω απ' όλα όμως είναι η υλοποίηση του στόχου της μετατροπής της Κύπρου σε ακαδημαϊκό κέντρο.

Τονίζεται εξ αρχής ότι αποσπασματικά μέτρα δεν μπορούν να αποτελέσουν πολιτική. Όπως έχει ήδη υπογραμμισθεί απαιτείται αλλαγή φιλοσοφίας και νοοτροπίας. Η συνέχιση της υφιστάμενης πολιτικής θα έχει πολύ αρνητικά αποτελέσματα. Ο στόχος για μετατροπή της Κύπρου σε ακαδημαϊκό κέντρο δεν θα υλοποιηθεί. Έτσι η χώρα θα στερηθεί ένα σημαντικό μοχλό οικονομικής ανάπτυξης. Με αυτά τα δεδομένα τα προβλήματα της ανεργίας και υπο απασχόλησης θα επιδεινώνονται. Πέραν τούτου η ιδιωτική τριτοβάθμια εκπαίδευση θα συρρικνωθεί και παράλληλα, ο στόχος της αναβάθμισης ποιότητας δεν θα επιτευχθεί.

Η πολιτεία θα πρέπει να αντικρίσει αφ' ενός ισότιμα την ιδιωτική τριτοβάθμια εκπαίδευση και αφ' ετέρου ως στρατηγικό εταίρο. Η αλλαγή αυτή συνεπάγεται νέες προσεγγίσεις. Με το ίδιο σκεπτικό ανάλογες κινήσεις πρέπει να γίνουν και στον τομέα της έρευνας. Λαμβάνοντας υπ' όψιν ότι υπάρχει γενικά συναίνεση γύρω από τους στόχους της μετατροπής της Κύπρου σε περιφερειακό ακαδημαϊκό κέντρο και της ορθολογιστικότερης και δικαιότερης κατανομής των πόρων κατατίθενται πιο κάτω εισηγήσεις υπό τη μορφή κατευθυντήριων γραμμών. Στα πλαίσια αυτά κατατίθεται επίσης συγκεκριμένη εισήγηση για την εισαγωγή ενός σχεδίου δανειοδοτήσεων, στοχευμένο για να εξυπηρετεί τα χαμηλότερα εισοδηματικά στρώματα του πληθυσμού.

- 1. Σχεδιασμός μίας νέας στρατηγικής: Λαμβάνοντας υπ' όψιν τις αλλαγές που επέρχονται στο τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Μ. Βρετανία, και ειδικότερα στο θέμα των διδάκτρων, η Κύπρος βρίσκεται μπροστά σε μία μοναδική ευκαιρία για στήριξη των ακαδημαϊκών της ιδρυμάτων ούτως ώστε οι Κύπριοι φοιτητές να έχουν περισσότερες επιλογές. Μια τέτοια εξέλιξη αποκτά ιδιαίτερη σημασία αν αναλογισθούμε ότι τα βρετανικά πανεπιστήμια αποτελούν την πρώτη επιλογή ανάμεσα στους Κυπρίους φοιτητές που σπουδάζουν στο εξωτερικό.*

Στα πλαίσια αυτά θα πρέπει να υπάρξει ο αναγκαίος προβληματισμός για το θέμα των διδάκτρων, των φοιτητικών χορηγιών και της κατανομής των δημοσίων πόρων σε ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης γενικότερα. Για παράδειγμα, δεν υπάρχει οικονομική λογική σε μια πολιτική που προκρίνει την εξ ολοκλήρου καταβολή από το κράτος των διδάκτρων σε μια κρατική ιατρική σχολή. Πέραν τούτου αυτό αποτελεί και κοινωνική αδικία. Επιπρόσθετα είναι αμφίβολο κατά πόσον μπορεί η οικονομία να αντέξει το δημοσιονομικό βάρος της υφιστάμενης φιλοσοφίας.

2. *Αλλαγή στη φιλοσοφία του κρατικού προϋπολογισμού ώστε να επιτυγχάνεται δικαιότερη και αποδοτικότερη κατανομή δημόσιων πόρων: Δεν είναι δυνατό να καταβάλλει το κράτος όλα τα δίδακτρα των φοιτητών των κρατικών πανεπιστημίων και να μην καταβάλλει ούτε ένα σεντ για τα δίδακτρα των φοιτητών των ιδιωτικών πανεπιστημίων. Με την υφιστάμενη φιλοσοφία και πρακτική δημιουργούνται πολλές στρεβλώσεις. Για παράδειγμα η πολιτεία μπορεί να καταβάλλει εξ ολοκλήρου το κόστος των διδάκτρων στο Πανεπιστήμιο Κύπρου (περίπου €20.000 ετησίως) για φοιτητές ψηλών εισοδηματικών στρωμάτων και να μην καταβάλει ούτε ένα σεντ από τα δίδακτρα φοιτητών των χαμηλών εισοδηματικών στρωμάτων. Θα μπορούσαν να επιστρατευθούν διάφοροι τρόποι για επίλυση των ζητημάτων αυτών. Δύο από αυτούς είναι:*
  - (α) Θα μπορούσε για παράδειγμα η πολιτεία να καταβάλλει €8.000 - €10.000 σε όλους τους φοιτητές ανεξαιρέτως και αυτοί να κάνουν τις επιλογές φοίτησης τους ανάλογα. Εννοείται ότι με την πολιτική αυτή το κράτος δεν θα καταβάλλει τα δίδακτρα των φοιτητών των κρατικών πανεπιστημίων τα οποία όμως θα έχουν και αυτά δίδακτρα.
  - ή
  - (β) Η πολιτεία θα μπορούσε να πληρώνει τα δίδακτρα ή μέρος των διδάκτρων και των φοιτητών των ιδιωτικών πανεπιστημίων. Αυτό μπορεί να γίνει με απ' ευθείας χορηγία της πολιτείας στα ιδιωτικά πανεπιστήμια (όπως καταβάλλεται και στα κρατικά πανεπιστήμια). Σε μια τέτοια περίπτωση τα ιδιωτικά πανεπιστήμια θα έχουν μειωμένα δίδακτρα. Εάν για παράδειγμα, η πολιτεία καταβάλει και στα τρία ιδιωτικά πανεπιστήμια περίπου €30 εκατομμύρια, ό,τι περίπου καταβάλλει σε επιδόματα για πολιτικούς, πρόσφυγες ή λίγο περισσότερο από ό,τι δίνει για τις Κυπριακές Αερογραμμές, τα δίδακτρα θα μειωθούν από €9.000 σε €5.000.

3. *Φοιτητικές χορηγίες και εισοδηματικά κριτήρια:* Επειδή υπάρχει έντονος προβληματισμός για την αναθεώρηση της πολιτικής των φοιτητικών χορηγιών ούτως ώστε να καταβάλλονται στη βάση εισοδηματικών κριτηρίων, υπογραμμίζεται ότι εάν όντως υλοποιηθεί αυτή η πολιτική θα πρέπει να επανέλθει το σύστημα που επικρατούσε πριν δηλαδή να υπάρχουν φοροελαφρύνσεις και φοροαπαλλαγές! Στα πλαίσια αυτά το όλο σύστημα θα μπορούσε να διευρυνθεί. Για παράδειγμα, όταν ένας πολίτης 40 ετών επιχειρήσει να αποκτήσει περαιτέρω μόρφωση (π.χ. ένα μεταπτυχιακό δίπλωμα), να υπάρχουν φοροελαφρύνσεις και για αυτόν.

Αν τελικά η φιλοσοφία των εισοδηματικών κριτηρίων αξιοποιηθεί περαιτέρω, το επόμενο βήμα λογικά θα είναι η επιβολή διδάκτρων και στα κρατικά πανεπιστήμια. Ένα τέτοιο βήμα συνεπάγεται επίσης εξορθολογισμό δαπανών και εσόδων.

4. *Γενναιόδωρα σχέδια υποτροφιών αριστείας:* Είναι πολύ σημαντικό να υπάρξει ένα ολοκληρωμένο γενναιόδωρο σχέδιο υποτροφιών για Κύπριους φοιτητές που σπουδάζουν σε πανεπιστήμια στην Κύπρο και που καταβάλλουν δίδακτρα. Εννοείται ότι ο στόχος θα είναι η αναβάθμιση της ποιότητας. Τα σχέδια αυτά δεν θα σχετίζονται με εισοδηματικά κριτήρια. Μοναδικό και αποκλειστικό κριτήριο θα είναι η αριστεία.
5. *Γενναιόδωρα σχέδια υποτροφιών με βάση τα κοινωνικοοικονομικά κριτήρια:* Στα πλαίσια της πολιτικής για ίσες ευκαιρίες η πολιτεία καλείται να συμβάλει στην προσπάθεια των νέων για μόρφωση. Νέες και νέοι από χαμηλά και μικρομεσαία στρώματα θα τυγχάνουν στήριξη για να καταβάλουν τα δίδακτρα τους. Ας υποθέσουμε ότι στα πλαίσια της πολιτικής που εισηγούμεθα τα δίδακτρα στα ιδιωτικά πανεπιστήμια είναι €5.000 ετησίως και υποβληθεί αίτηση από ένα νέο φοιτητή για μείωση των διδάκτρων στη βάση κοινωνικοοικονομικών αναγκών και η αρμόδια επιτροπή του πανεπιστημίου μειώσει κατά 40% τα δίδακτρα (€2.000), η πολιτεία να συμβάλει €1.000 και το πανεπιστήμιο τα υπόλοιπα €1.000. Έτσι εάν ένα πανεπιστήμιο εγκρίνει €5 εκατομμύρια εκπτώσεις στη βάση κοινωνικοοικονομικών αναγκών, η πολιτεία θα καταβάλει το 50%, δηλαδή €2,5 εκατομμύρια.

6. *Εισαγωγή σχεδίου δανειοδοτήσεων*¹⁸: Για σκοπούς κοινωνικής δικαιοσύνης και για να βοηθηθούν όσοι νέοι θα ήθελαν να σπουδάσουν αλλά δυσκολεύονται λόγω οικονομικών περιορισμών, είναι σημαντικό όπως η πολιτεία εισάξει ένα στοχευμένο σχέδιο φοιτητικών δανειοδοτήσεων αναλόγων σχεδίων σε χώρες του εξωτερικού και στη βάση συγκεκριμένων κοινωνικοοικονομικών κριτηρίων. Ένα τέτοιο σχέδιο, το οποίο μπορεί να συμπεριλάβει και επαγγελματίες οι οποίοι θέλουν να συνεχίσουν την επιμόρφωσή τους, θα διευρύνει τις δυνατότητες πρόσβασης στην ανώτερη εκπαίδευση επιτυγχάνοντας ταυτόχρονα οικονομικούς και κοινωνικούς στόχους (Βλέπε Παράρτημα ΣΤ).
7. *Στοχευμένα οικονομικά κίνητρα*: Να δοθούν κίνητρα ώστε να ενθαρρύνονται οι επενδύσεις ψηλής τεχνολογίας από τα τριτοβάθμια εκπαιδευτικά ιδρύματα και τα κέντρα ερευνών. Να δοθούν επίσης κίνητρα σε οργανισμούς και επιχειρήσεις που χρηματοδοτούν ακαδημαϊκές έδρες ή κέντρα ερευνών ή ακαδημαϊκά προγράμματα. Με το ίδιο σκεπτικό είναι χρήσιμο όπως ενθαρρυνθούν συνεργασίες σε διάφορα επίπεδα μεταξύ κυπριακών πανεπιστημίων και ακαδημαϊκών ιδρυμάτων γενικότερα. Για παράδειγμα, η πολιτεία μπορεί να ενθαρρύνει τη συγχώνευση προγραμμάτων καθώς και συνεργασίες που προωθούν εξειδικεύσεις με στόχο την αναβάθμιση της ποιότητας.
8. *Κρατική ενίσχυση υποδομής μη κρατικών πανεπιστημίων*: Το κράτος να ενισχύσει τις υποδομές των ιδιωτικών πανεπιστημίων π.χ. ενίσχυση ερευνητικών κέντρων και μονάδων, βιβλιοθήκης, εργαστηρίων σε ισότιμη βάση με τα κρατικά ιδρύματα. Σημειώνεται επίσης ότι για το Πανεπιστήμιο Κύπρου, το κράτος διέθεσε γύρω στις 1.000 σκάλες κρατικής και ιδιωτικής γης που απαλλοτριώθηκε. Η πολιτεία πρέπει να προβληματισθεί για το πώς μπορεί να στηρίξει τα ιδιωτικά πανεπιστήμια.
9. *Είναι ουσιαστικής σημασίας να ενισχυθεί ο τομέας της έρευνας*: Σήμερα 0,45% του ΑΕΠ διοχετεύεται προς την έρευνα ενώ ο μέσος όρος της ΕΕ προσεγγίζει το 2%. Για την προώθηση του στόχου αυτού είναι καθοριστικής σημασίας:
(α) να βελτιωθεί ουσιαστικά η λειτουργία του ΙΠΕ (π.χ. σεβασμός στα ερευνητικά κέντρα και τους ερευνητές, περισσότερη προσοχή στην ουσία και

¹⁸ Η τελική και ολοκληρωμένη επεξεργασία ενός σχεδίου δανειοδοτήσεων για σπουδαστικούς σκοπούς δεν αποτελεί στόχο της παρούσας εισήγησης.

όχι στη διαδικασία, περισσότερη ευελιξία, τήρηση των χρονοδιαγραμμάτων στην καταβολή των δόσεων, κλπ),
(β) να ενισχύει η πολιτεία απ' ευθείας τα ερευνητικά κέντρα με βάση αντικειμενικά κριτήρια (όπως για παράδειγμα το έργο κάθε κέντρου),¹⁹
(γ) ισότιμη αντιμετώπιση κέντρων ερευνών καθώς και ακαδημαϊκών στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα από την πολιτεία.

10. *Μη κερδοσκοπικά μη κρατικά πανεπιστήμια:* Φιλοσοφικά, η κυρίαρχη άποψη είναι ότι τα ιδιωτικά πανεπιστήμια θα πρέπει να είναι μη κερδοσκοπικά. Εάν η πολιτεία πιστεύει στη χρησιμότητα των ιδιωτικών πανεπιστημίων και ενστερνίζεται επίσης τη θέση για μη κερδοσκοπικά ιδρύματα θα έπρεπε/πρέπει να πάρει συγκεκριμένες πρωτοβουλίες. Η πολιτεία μπορεί να ενθαρρύνει τα μη κρατικά πανεπιστήμια να εξελιχθούν σε μη κερδοσκοπικά ιδρύματα. Η πολιτική αυτή μπορεί να φέρει αποτέλεσμα ιδίως εάν συνοδεύεται από μια σειρά κινήτρων και πάνω απ' όλα ισότιμης αντιμετώπισης. Παράλληλα τα μη κρατικά πανεπιστήμια θα μπορούσαν να συνεχίσουν και να αναβαθμίσουν την ποιοτική παρέμβασή τους στο κοινωνικό και ευρύτερο γίγνεσθαι.²⁰

Αναμφίβολα η Κύπρος αντιμετωπίζει σήμερα σοβαρά κοινωνικοοικονομικά προβλήματα και προκλήσεις. Για την επιτυχή αντιμετώπισή τους απαιτούνται ριζικές αλλαγές και τομές. Ο τομέας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και έρευνας μπορεί να συμβάλει ποικιλοτρόπως στην ανόρθωση της οικονομίας. Το υφιστάμενο μοντέλο όμως είναι προβληματικό και πάνω απ' όλα μέρος των ευρύτερων αρνητικών καταστάσεων. Μεταξύ άλλων, δεν οδηγεί στην καλύτερη αξιοποίηση των πόρων και δεν αντιμετωπίζει ισότιμα τα ιδρύματα, τους ακαδημαϊκούς και τους φοιτητές. Πάνω απ' όλα η διαιώνιση του υφιστάμενου μοντέλου συνεπάγεται ματαίωση της υλοποίησης του στόχου για μετατροπή της Κύπρου σε ακαδημαϊκό κέντρο με ό,τι αυτό συνεπάγεται. Ο προβληματισμός για μια νέα πορεία ουσιαστικά αποτελεί στρατηγικό μονόδρομο.

¹⁹ Με βάση την υφιστάμενη πρακτική η πολιτεία ενισχύει απ' ευθείας με χορηγία ορισμένα κέντρα ερευνών τα οποία είτε είναι κρατικά είτε ιδρύθηκαν από το κράτος.

²⁰ Ούτως ή άλλως εάν τελικά η πολιτεία δεν αναλάβει τον στρατηγικό της ρόλο και τελικά τα ιδιωτικά πανεπιστήμια συρρικνωθούν ή/και εξαγοραστούν από ξένους οργανισμούς ενδεχομένως θα υπάρξουν αρνητικές συνέπειες για το δημόσιο συμφέρον.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α
ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ ΣΕΙΡΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ 1/2010
ΑΝΔΡΕΑΣ ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ
Η ΜΗ ΚΡΑΤΙΚΗ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
ΩΣ ΙΣΟΤΙΜΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΕΤΑΙΡΟΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ:
Κοινωνικές, Οικονομικές και Πολιτικές Προεκτάσεις

(Φεβρουάριος 2010)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α
ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ ΣΕΙΡΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ 1/2010
ΑΝΔΡΕΑΣ ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ
Η ΜΗ ΚΡΑΤΙΚΗ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
ΩΣ ΙΣΟΤΙΜΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΕΤΑΙΡΟΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ:
Κοινωνικές, Οικονομικές και Πολιτικές Προεκτάσεις

Διαπιστώσεις

Η ανάπτυξη της μη κρατικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Κύπρο πριν από την ίδρυση του Πανεπιστημίου Κύπρου το 1991 καθώς και η πολυδιάστατη προσφορά της αποτέλεσε μια ιστορική ιδιαιτερότητα. Ως επί το πλείστον το κράτος δεν είχε μια πρωταγωνιστική και καθοδηγητική πολιτική αλλά ακολουθούσε τις εξελίξεις. Οι πιέσεις από την κοινωνία και την οικονομία και οι συναφείς εξελίξεις στην κατεχόμενη Κύπρο συνέβαλαν στην απόφαση του κράτους να προβεί πρώτα σε αξιολογήσεις προγραμμάτων και μεταγενέστερα στην πανεπιστημιοποίηση ιδιωτικών κολεγίων. Η όλη διαδικασία ήταν χρονοβόρα και πέρασε από πολλές δυσκολίες. Η τελική πολιτική απόφαση το 2007 αποτέλεσε μεγάλη τομή στο γίνεσθαι της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Κύπρο.

Το σύνολο των Κυπρίων φοιτητών που φοιτούσαν σε τριτοβάθμια ιδρύματα του εξωτερικού την ακαδημαϊκή χρονιά 2007-08 ανερχόταν σε 22.530. Για την ίδια περίοδο το σύνολο των φοιτητών που φοιτούσαν στην Κύπρο ήταν 25.668 από τους οποίους οι 7.752 ή ποσοστό 30% ήταν ξένοι και οι υπόλοιποι 17.936 ή ποσοστό 70% ήταν Κύπριοι. Από το σύνολο των φοιτητών, Κυπρίων και ξένων, που φοιτούσαν στην Κύπρο το ακαδημαϊκό έτος 2007-08, 17.908 ή το 70% φοιτούσαν στα ιδιωτικά πανεπιστήμια και σε κολέγια ή/και εργαστήρια σπουδών. Η πλειοψηφία όμως των ξένων σπουδαστών φοιτούσαν σε κολέγια και εργαστήρια σπουδών και όχι στα ιδιωτικά πανεπιστήμια. Για την περίοδο 2007-2008 μόνο το 20% των ξένων σπουδαστών φοιτούσαν σε πανεπιστημιακά ιδρύματα: συγκεκριμένα, το 11,3% σε ιδιωτικά πανεπιστήμια και το 8,7% σε κρατικά πανεπιστήμια. Αυτή η διαπίστωση είναι σημαντική. Οι Κύπριοι φοιτητές των κρατικών ιδρυμάτων ως ποσοστό του συνόλου των Κυπρίων φοιτητών που παραμένουν στην Κύπρο είναι 43.37%. Σύμφωνα με τους σχεδιασμούς της κυβέρνησης τα επόμενα χρόνια τα κρατικά πανεπιστήμια θα απορροφούν περισσότερους Κυπρίους φοιτητές.

Το κράτος δεν αντιμετωπίζει ισότιμα την κρατική και τη μη κρατική τριτοβάθμια εκπαίδευση. Από την ίδρυση του, το Πανεπιστήμιο Κύπρου αντικρίζεται ως το μέτρο σύγκρισης και αξιολόγησης και ως ο ακρογωνιαίος λίθος της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Όμως η τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Κύπρο δεν είναι μόνο το Πανεπιστήμιο Κύπρου. Αξιολογώντας την κρατική φιλοσοφία όπως εκφράζεται με το συναφές νομικό πλαίσιο καθώς και τον εκάστοτε κρατικό προϋπολογισμό

καθίσταται προφανές ότι στην ελεύθερη Κύπρο σήμερα υπάρχουν ιδρύματα, ακαδημαϊκοί και φοιτητές δύο και τριών ταχυτήτων. Για παράδειγμα, το κράτος δεν καταβάλλει ούτε ένα σεντ για τα δίδακτρα των φοιτητών των ιδιωτικών πανεπιστημίων (περίπου €8.000 ετησίως ανά φοιτητή) ενώ κατ' ουσίαν καταβάλλει εξ ολοκλήρου τα δίδακτρα των φοιτητών των κρατικών πανεπιστημίων (περίπου €20.000 ετησίως ανά φοιτητή). Επιπρόσθετα το κράτος αντιμετωπίζει την έρευνα από κρατικούς φορείς καθώς και τους ακαδημαϊκούς από τα κρατικά πανεπιστήμια και ιδρύματα με διαφορετικό τρόπο απ' ό,τι την έρευνα που λαμβάνει χώρα από μη κρατικούς φορείς η/και από ακαδημαϊκούς των μη κρατικών ιδρυμάτων. Και η διάκριση αυτή δεν σχετίζεται με τα αποτελέσματα ή την ποιότητα της έρευνας. Το κριτήριο είναι εάν ένα ίδρυμα είναι κρατικό ή όχι καθώς και κατά πόσο ένας ακαδημαϊκός απασχολείται σε κρατικό ή μη κρατικό πανεπιστήμιο.

Ο τομέας της έρευνας στην Κύπρο ήταν παραδοσιακά παραμελημένος. Οι δαπάνες για την έρευνα ως ποσοστό του ΑΕΠ αυξήθηκαν από το 0,15% στις αρχές της δεκαετίας του 1990 στο 0,60% σήμερα. Με την επιδείνωση των δημοσιονομικών δεικτών όμως και των οικονομικών δεδομένων γενικότερα το Υπουργείο Οικονομικών ανακοίνωσε τη δραστική περικοπή των κονδυλίων για την έρευνα. Είναι προφανές ότι ο εν λόγω τομέας δεν αποτελεί προτεραιότητα παρά το γεγονός ότι αποτελεί ένα από τους σημαντικούς πυλώνες της Στρατηγικής της Λισαβόνας, με τον στόχο να τίθεται στο 3% του ΑΕΠ.

Λαμβάνοντας αυτά τα δεδομένα υπ' όψιν δεν αποτελεί έκπληξη ότι ο στόχος της μετατροπής της Κύπρου σε περιφερειακό ακαδημαϊκό κέντρο δεν έχει ακόμα υλοποιηθεί παρά το γεγονός ότι εξαγγέλθηκε από τη δεκαετία του 1990. Δεν υπήρξε ποτέ μια σοβαρή αξιολόγηση για το τι απαιτείτο για την υλοποίησή του. Αποτελεί αντίφαση η ύπαρξη αφ' ενός του στόχου για μετατροπή της Κύπρου σε περιφερειακό ακαδημαϊκό κέντρο και αφ' ετέρου η αντιμετώπιση της ιδιωτικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης από το κράτος περίπου ως αναγκαίου κακού.

Για να υλοποιηθεί ο στόχος πρέπει να πληρούνται κάποιες προϋποθέσεις. Πρώτο, απαιτείται η ενεργός εμπλοκή του μη κρατικού τομέα. Δεύτερο, και πιο σημαντικό, είναι καθοριστικό να υφίστανται χαμηλότερα δίδακτρα και καλύτερη ποιότητα. Τα δεδομένα αυτά είναι δυνατό να υπάρξουν με την ισότιμη αντιμετώπιση της μη κρατικής πανεπιστημιακής εκπαίδευσης από το κράτος. Αυτό μεταφράζεται σε αλλαγή του νομικού πλαισίου καθώς και της φιλοσοφίας του συναφούς κρατικού προϋπολογισμού. Επιβάλλεται η καλύτερη δυνατή κατανομή των πόρων που διοχετεύονται προς την τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Αντίθετα στην κατεχόμενη Κύπρο οι εξελίξεις ήταν διαφορετικές. Οι κατοχικές αρχές σε συνεργασία με την Άγκυρα είχαν αποφασίσει από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 να προωθήσουν τη μετατροπή των κατεχόμενων εδαφών σε μια τεράστια πανεπιστημιούπολη. Υπήρχαν δύο ζωτικοί στόχοι: αφ' ενός

τα ιδρύματα αυτά θα συνέβαλλαν στην προώθηση της τούρκο(κυπριακής) «αφηγηματικής επεξήγησης» και των ευρύτερων πολιτικών στόχων γενικότερα και αφ' ετέρου να δρουν ως μοχλός κοινωνικοοικονομικής ανόδου. Παρά τα σοβαρά προβλήματα ποιότητας στον εν λόγω τομέα στα κατεχόμενα η επιμονή ήταν τέτοια που ήδη υπάρχουν αποτελέσματα. Την περίοδο 2007-08 ο αριθμός των φοιτητών στα τουρκοκυπριακά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ήταν γύρω στους 43.000 (περίπου 29.000 από την Τουρκία, 3.500 από άλλες χώρες, κυρίως μουσουλμανικές, και 10.500 Τουρκοκύπριοι). Υπολογίζεται ότι ο τομέας αυτός συμβάλλει περίπου 15% στο ΑΕΠ της «ΤΔΒΚ». Επιπρόσθετα τα ιδρύματα των κατεχόμενων έχουν δημιουργήσει αξιοσημείωτα δίκτυα συνεργασίας σε διάφορα επίπεδα.

Εισηγήσεις

Αποσπασματικά μέτρα δεν μπορούν να αποτελέσουν πολιτική. Όπως έχει ήδη υπογραμμισθεί απαιτείται αλλαγή φιλοσοφίας και νοοτροπίας. Η πολιτεία θα πρέπει να αντικρίσει αφ' ενός ισότιμα την ιδιωτική τριτοβάθμια εκπαίδευση και αφ' ετέρου ως στρατηγικό εταίρο. Η αλλαγή αυτή συνεπάγεται νέες προσεγγίσεις ως ακολούθως:

- (1) *Αυτονομία κρατικών και μη κρατικών πανεπιστημίων και ισοτιμία:* Η πολιτεία θα πρέπει να σέβεται την αυτονομία όλων των πανεπιστημίων, κρατικών και ιδιωτικών. Αυτό σημαίνει ότι, μεταξύ άλλων, όλα τα πανεπιστήμια, κρατικά και μη, μπορούν να διαφοροποιούν τα προγράμματά τους ή και να δημιουργούν νέα προγράμματα ανάλογα. Με το ίδιο σκεπτικό τα προγράμματα σπουδών κρατικών και μη κρατικών ιδρυμάτων θα πρέπει να εξετάζονται από κοινά όργανα αξιολόγησης.
- (2) *Αλλαγή στη φιλοσοφία και διαδικασία αξιολόγησης πτυχίων:* Δεν είναι δυνατό να αντικρίζεται το Πανεπιστήμιο Κύπρου ως το μέτρο σύγκρισης και αξιολόγησης. Αντίθετα τα πτυχία των κυπριακών και ξένων πανεπιστημίων θα πρέπει να εξετάζονται σύμφωνα με ένα συγκεκριμένο πλαίσιο κριτηρίων και κοινά όργανα αξιολόγησης.
- (3) *Αλλαγή στη φιλοσοφία του κρατικού προϋπολογισμού:* Θα πρέπει να διαφοροποιηθεί η φιλοσοφία του κρατικού προϋπολογισμού για θέματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Δεν είναι δυνατό να καταβάλλει το κράτος τα δίδακτρα των φοιτητών των κρατικών πανεπιστημίων και να μην καταβάλλει ούτε ένα σεντ από τα δίδακτρα των φοιτητών των ιδιωτικών πανεπιστημίων. Θα μπορούσαν να επιστρατευθούν διάφοροι τρόποι για επίλυση των ζητημάτων αυτών. Δύο από αυτούς είναι:
  - (α) Η πολιτεία να καταβάλλει €8.000 - €10.000 σε όλους τους φοιτητές και αυτοί να κάνουν τις επιλογές τους ανάλογα. Εννοείται ότι με την πολιτική αυτή το κράτος δεν θα καταβάλλει τα δίδακτρα των φοιτητών των κρατικών πανεπιστημίων τα οποία όμως θα έχουν και αυτά δίδακτρα

- ή
- (β) Η πολιτεία να πληρώνει τα δίδακτρα η μέρος των διδάκτρων και των φοιτητών των ιδιωτικών πανεπιστημίων.
- (4) *Ισότιμη αντιμετώπιση από το κράτος των ακαδημαϊκών κρατικών και μη κρατικών πανεπιστημίων σε θέματα έρευνας:* Το κράτος να ενισχύει απ' ευθείας τους ακαδημαϊκούς των ιδιωτικών πανεπιστημίων όπως πράττει με τους καθηγητές του Πανεπιστημίου Κύπρου και των άλλων κρατικών πανεπιστημίων στον τομέα της έρευνας.
- (5) *Κρατική ενίσχυση υποδομής μη κρατικών πανεπιστημίων:* Το κράτος να ενισχύσει τις υποδομές των ιδιωτικών πανεπιστημίων π.χ. ενίσχυση ερευνητικών κέντρων και μονάδων, βιβλιοθήκης, εργαστηρίων σε ισότιμη βάση με τα κρατικά ιδρύματα. Σημειώνεται επίσης ότι για το Πανεπιστήμιο Κύπρου, το κράτος διάθεσε γύρω στις 1.000 σκάλες κρατικής και ιδιωτικής γης που απαλλοτριώθηκε. Η πολιτεία πρέπει να προβληματισθεί για το πώς μπορεί να στηρίξει ανάλογα τα ιδιωτικά πανεπιστήμια.
- (6) *Δημιουργία ευρύτερων υποδομών:* Για να λειτουργήσουν σωστά τα πανεπιστήμια και να γίνει η Κύπρος ελκυστική επιλογή ως χώρα σπουδών, χρειάζεται η ανάλογη υποδομή δημόσιες βιβλιοθήκες, φοιτητικές εστίες, αθλητικές εγκαταστάσεις κ.ά.
- (7) *Πρωώθηση της φιλοσοφίας και κουλτούρας μιας «Κοινωνίας-Πανεπιστημιούπολης»:* Στις ΗΠΑ και Βρετανία ο τομέας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με την ευρεία έννοια του όρου ανθεί. Στις δύο αυτές χώρες το ευρύτερο περιβάλλον θεωρεί δεδομένη τη σημασία του τομέα ο οποίος στηρίζεται ποικιλοτρόπως. Με τη σειρά του ο τομέας αυτός υποστηρίζει όλες τις εκφάνσεις του δημόσιου βίου. Στην Κύπρο δεν υπάρχει μια τέτοια νοοτροπία. Αντίθετα υπάρχει πολλές φορές καχυποψία και η πολιτεία ως επί το πλείστον δεν είναι καθοδηγητική. Είναι αδιανόητο, για παράδειγμα, να υπάρχουν σοβαρές δυσκολίες στην έκδοση άδειας εργοδότησης ακαδημαϊκών με ψηλές προδιαγραφές από τρίτες χώρες. Όλα αυτά τα δεδομένα θα πρέπει να αναστραφούν και να επικρατήσει ένα πιο ευνοϊκό περιβάλλον.
- (8) *Κίνητρα σε ξένους φοιτητές:* Στις ΗΠΑ η τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι η πέμπτη, σε σειρά βιομηχανία, στη Βρετανία η τέταρτη, στα κατεχόμενα η πρώτη. Σε κάθε περίπτωση προσφέρονται, βέβαια, και τα ανάλογα κίνητρα π.χ. στη Βρετανία (όπως και στην Ελλάδα, Αυστραλία κ.ά.) οι ξένοι φοιτητές δικαιούνται να εργάζονται 20 ώρες τη βδομάδα στη διάρκεια του ακαδημαϊκού έτους και 40 ώρες στη διάρκεια των διακοπών (αυτό βοηθά και στη μείωση των ξένων εργατών, κατά τον αντίστοιχο αριθμό).

- (9) *Διαδικασία εισδοχής φοιτητών και προεκτάσεις:* Είναι σημαντικό να απλοποιηθούν οι διαδικασίες εισδοχής ξένων φοιτητών στην Κύπρο. Παράλληλα είναι κατανοητό ότι η πολιτεία θα πρέπει να είναι προσεκτική για να μην έρχονται στην Κύπρο από τρίτες χώρες ως φοιτητές ενώ στην πραγματικότητα θα έρχονται ως ξένοι εργάτες. Αυτό παραπέμπει και σε μια σαφή κατηγοριοποίηση των ιδρυμάτων.
- (10) *Πρωώθηση της έρευνας, τεχνολογίας και καινοτομίας:* με βάση τη Eurostat η Κύπρος είναι τελευταία σε δαπάνες στους τομείς έρευνας, τεχνολογίας και καινοτομίας με ποσοστό 0,60% του ΑΕΠ όταν ο μέσος όρος στην ΕΕ ανέρχεται στο 1,85%. Υπογραμμίζεται ότι η ΕΕ θεωρεί ότι το ποσοστό αυτό θα πρέπει αν αυξηθεί στο 3% μέχρι το τέλος του 2010, στόχος που έχει τεθεί στο πλαίσιο της Στρατηγικής της Λισαβόνας. Πέραν τούτου είναι σημαντικό να ενθαρρύνουμε από νωρίς την καλλιέργεια ανάλογων προσεγγίσεων στα σχολεία μας, να αυξηθούν τα κονδύλια του Ιδρύματος Προώθησης Έρευνας, να ενισχυθούν τα κέντρα ερευνών, οι δεξαμενές σκέψης και τα τριτοβάθμια ιδρύματα ανάλογα με τη συμβολή τους στον τομέα αυτό, κ.ά.
- (11) *Στοχευμένα οικονομικά κίνητρα, γενναιόδωρα σχέδια δανειοδοτήσεων και υποτροφιών:* Να δοθούν κίνητρα ώστε να ενθαρρύνονται οι επενδύσεις υψηλής τεχνολογίας από τα τριτοβάθμια εκπαιδευτικά ιδρύματα και τα κέντρα ερευνών. Να δοθούν επίσης κίνητρα σε οργανισμούς και επιχειρήσεις που χρηματοδοτούν ακαδημαϊκές έδρες ή κέντρα ερευνών ή ακαδημαϊκά προγράμματα. Είναι επίσης σημαντικό όπως η πολιτεία προωθήσει γενναιόδωρα σχέδια δανειοδοτήσεων για τους φοιτητές (όπως για παράδειγμα στη Βρετανία) καθώς και υποτροφιών στη βάση αφ' ενός αξιοκρατικών κριτηρίων και αφ' ετέρου κοινωνικοοικονομικών αναγκών.
- (12) *Διαφοροποίηση του νομικού πλαισίου των μη κρατικών πανεπιστημίων:* το νομικό πλαίσιο που διέπει τη λειτουργία των ιδιωτικών πανεπιστημίων πηγάζει από τη φιλοσοφία του Πανεπιστημίου Κύπρου. Εμμέσως πλην σαφώς, το νομικό πλαίσιο προσδιορίζει σε μεγάλο βαθμό τη λειτουργία των μη κρατικών πανεπιστημίων. Αυτό θα πρέπει να διαφοροποιηθεί. Το κάθε μη κρατικό πανεπιστήμιο θα πρέπει να δικαιούται να έχει τη δική του φιλοσοφία και πλαίσιο λειτουργίας.
- (13) *Μη κερδοσκοπικά μη κρατικά πανεπιστήμια:* Οι αλλαγές αυτές από πλευράς της πολιτικής του κράτους μπορούν να συνδεθούν και με άλλες κινήσεις. Στα πλαίσια της νέας αυτής προσέγγισης η πολιτεία μπορεί να ενθαρρύνει τα μη κρατικά πανεπιστήμια να εξελιχθούν σε μη κερδοσκοπικά ιδρύματα. Η πολιτική αυτή μπορεί να φέρει αποτέλεσμα ιδίως εάν συνοδεύεται από μια σειρά κινήτρων. Παράλληλα τα μη κρατικά πανεπιστήμια θα μπορούσαν να συνεχίσουν και να αναβαθμίσουν την ποιοτική παρέμβασή τους στο κοινωνικό και ευρύτερο γίγνεσθαι.

Η Επόμενη Μέρα

Πολλές φορές είναι δύσκολο να αλλάξουν πρακτικές ή νοοτροπίες καθώς και διαχρονικές πολιτικές. Για την περίοδο 2007-08 το κράτος κατέβαλε χορηγίες στα κρατικά πανεπιστήμια καθώς και απ' ευθείας χορηγίες στους φοιτητές συνολικού ύψους σχεδόν €230 εκατομμυρίων. Είναι αμφίβολο εάν η κατανομή των δαπανών αυτών γίνεται με τρόπο που μεγιστοποιείται το δημόσιο συμφέρον. Όμως στην περίπτωση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης η ριζοσπαστική αλλαγή πολιτικής καθίσταται επιβεβλημένη. Υπογραμμίζεται ότι ενώ ο προτεινόμενος «Νόμος Πλαίσιο για την Ανώτατη Εκπαίδευση στην Κύπρο» (που προετοιμάστηκε υπό την αιγίδα του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού, Δεκέμβριος 2009) εισηγείται, μεταξύ άλλων, τροποποιήσεις που βελτιώνουν διάφορα δεδομένα, δεν αγγίζει το θέμα της φιλοσοφίας του κρατικού προϋπολογισμού αναφορικά με την κατανομή και διαχείριση των δημοσίων δαπανών για την τριτοβάθμια εκπαίδευση στο σύνολό της. Υπογραμμίζεται ότι όσες βελτιώσεις και να επέλθουν στον Νόμο Πλαίσιο, εάν δεν διαφοροποιηθεί ριζοσπαστικά η φιλοσοφία της κατανομής και διαχείρισης των συναφών πόρων του κρατικού προϋπολογισμού, τα προβλήματα θα εξακολουθήσουν να υφίστανται και η Κύπρος δεν θα μετατραπεί σε ένα περιφερειακό ακαδημαϊκό κέντρο.

Εάν η υφιστάμενη πολιτική συνεχισθεί θα απολεσθεί η στρατηγική ευκαιρία για μετατροπή της Κύπρου σε περιφερειακό ακαδημαϊκό κέντρο. Ταυτόχρονα θα υπάρξουν δυσμενείς επιπτώσεις στον οικονομικό, κοινωνικό, πολιτικό και πολιτιστικό τομέα. Η δαιώνιση του υφιστάμενου μοντέλου θα οδηγήσει ακόμα σε μεγαλύτερες δημόσιες δαπάνες και φορολογίες ενώ επιπρόσθετα θα συνεχίζονται οι αντιπαραθέσεις που ουσιαστικά πηγάζουν από τη μη ισότιμη αντιμετώπιση των κρατικών και ιδιωτικών πανεπιστημίων, των ακαδημαϊκών και των φοιτητών τους.

Αντίθετα με μια ορθολογιστική πολιτική είναι δυνατό η Κύπρος να μετατραπεί σε περιφερειακό ακαδημαϊκό κέντρο οδηγώντας σε πολλαπλά οφέλη: μεταξύ άλλων, δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης, συγκράτηση περισσότερων Κυπρίων φοιτητών, εξοικονόμηση πολύτιμου συναλλάγματος καθώς και σε κέρδος γνώσης από ξένους φοιτητές/επιστήμονες που θα επιλέγουν την Κύπρο ως προορισμό σπουδών ή εργασίας. Επιπρόσθετα, ο τομέας αυτός είναι δυνατό να συμβάλει στη δημιουργία μιας οικονομίας και κοινωνίας γνώσης καθώς και στη δημιουργία δικτύων συνεργασίας, εντός και εκτός Κύπρου, σε διάφορα επίπεδα.

Εάν το κράτος δαπανεί εκατομμύρια για να διατηρήσει θέσεις απασχόλησης σε δημόσιους οργανισμούς (π.χ. Κυπριακές Αερογραμμές και EuroCypria) είναι προφανές ότι με βάση την ίδια λογική δεν πρέπει να παραμείνει αδρανές για ένα τομέα με πολυδιάστατη σημασία. Πέραν τούτου κατ' επανάληψιν το κράτος υιοθέτησε μέτρα για τη στήριξη συγκεκριμένων τομέων της οικονομίας, όπως για παράδειγμα του τουρισμού και της κατασκευαστικής βιομηχανίας. Είναι άξιοι απορίας γιατί αφ' ενός ο τομέας της ιδιωτικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης παραμελήθηκε ενώ αντίθετα ο

κρατικός τομέας τριτοβάθμιας εκπαίδευσης λειτουργεί με όρους και συνθήκες που δύσκολα συναντά κανείς προηγούμενο.

Αναμφίβολα τα θέματα αυτά θα πρέπει να αποτελέσουν αντικείμενα περαιτέρω διερεύνησης. Μεταξύ άλλων, ιδιαίτερη σημασία θα πρέπει να δοθεί στην αξιολόγηση της υφιστάμενης πολιτικής και των συναφών δεδομένων. Στα πλαίσια αυτά είναι δυνατό να γίνει μια ανάλυση κόστους και ωφελιμότητας. Ταυτόχρονα είναι σημαντικό να μελετήσουμε τη διασύνδεση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας και την οικονομία γενικότερα. Εν κατακλείδι θα πρέπει να επιστρατευθούν επιστημονικές προσεγγίσεις για την αντιμετώπιση των σοβαρών αυτών ζητημάτων και να μην ασκείται πολιτική αποκλειστικά με βάση ιδεολογικοπολιτικές προσεγγίσεις.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β
Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΣΤΙΚΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ ΣΤΗ Μ. ΒΡΕΤΑΝΙΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΣΤΙΚΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ ΣΤΗ Μ. ΒΡΕΤΑΝΙΑ*

Προβλήματα που Σχετίζονται με την Προσφορά και τη Ζήτηση

Το πρόγραμμα σπουδαστικών δανείων στη Μ. Βρετανία εφαρμόστηκε για πρώτη φορά το 1990.¹ Έκτοτε έγιναν δύο βασικές μεταρρυθμίσεις, μία το 1998 και μία το 2004 ενώ πολύ σύντομα αναμένεται νέα μεταρρύθμιση. Τα προβλήματα που προκύπτουν σχετικά με το πρόγραμμα σπουδαστικών δανείων ποικίλουν. Μεταξύ άλλων, ο καθηγητής Barr² αναφέρει τα προβλήματα που υπάρχουν και στις δύο πλευρές - προσφοράς και ζήτησης- και που σχετίζονται άμεσα με τα σπουδαστικά δάνεια. Η εν λόγω αναφορά μας βοηθά να κατανοήσουμε τις αδυναμίες και τα ρίσκα που δημιουργούνται ή που ήδη υπάρχουν τόσο για τους ενδιαφερόμενους/μελλοντικούς δανειολήπτες όσο και για τους δανειοδότες στη Μ. Βρετανία.

Προβλήματα ζήτησης (demand-side): Σε γενικές γραμμές οι φοιτητές στη Μ. Βρετανία είναι καλά ενημερωμένοι σχετικά με τα σπουδαστικά δάνεια. Ωστόσο, κάποιοι άνθρωποι, κυρίως προερχόμενοι από τις χαμηλές κοινωνικοοικονομικές τάξεις, μπορεί να είναι ανεπαρκώς ενημερωμένοι. Αυτό μπορεί να οφείλεται κυρίως σε τρεις παράγοντες: οικονομικά προβλήματα, έλλειψη/δυσκολία ενημέρωσης και έλλειψη εκπαίδευσης. Επιπρόσθετα, όλοι οι δανειολήπτες αντιμετωπίζουν κινδύνους και αβεβαιότητες που σχετίζονται με τις επενδυτικές τους δεξιότητες. Σε όλες τις περιπτώσεις υπάρχει ο κίνδυνος της μη ολοκλήρωσης των σπουδών. Σε μια τέτοια περίπτωση ο οφειλέτης εξακολουθεί να πρέπει να καταβάλει τις δόσεις του, παρ' όλο που δεν κατέχει το απαιτούμενο προσόν (πτυχίο) που θα τον βοηθούσε να αυξήσει τα εισοδήματά του (μέσω της εργοδότησής του) και ως επακόλουθο θα τον οδηγούσε σε γρηγορότερη αποπληρωμή του δανείου του.

Προβλήματα προσφοράς (supply-side): Κινδύνους και αβεβαιότητες αντιμετωπίζουν επίσης οι δανειοδότες. Τα περισσότερα δάνεια παραχωρούνται με την προϋπόθεση ότι θα δοθούν ικανοποιητικές εγγυήσεις. Στις περιπτώσεις που ο δανειολήπτης αδυνατεί να αποπληρώσει το δάνειο του ο δανειοδότης μπορεί να ανακτήσει την υποθήκευση, να την πωλήσει, και να πάρει πίσω το οφειλόμενο ποσό. Σε ένα τέτοιο σενάριο δεν τίθεται θέμα αμέλειας ή σκόπιμης παράλειψης αποπληρωμής με αποτέλεσμα τα δάνεια να είναι διαθέσιμα με ευνοϊκούς όρους. Κάτι ανάλογο δεν μπορεί να υπάρξει όσον αφορά τον τομέα της εκπαίδευσης καθώς το «προϊόν αγοράς» (δηλαδή η μόρφωση) δεν μπορεί να ανακτηθεί ή να μεταπωληθεί.

* Ετοιμάστηκε από την ομάδα εργασίας.

¹ C. Callender and D. Wilkinson, *2002/03 Student income and expenditure survey: students' income, expenditure and debt in 2002/03 and changes since 1998/99*, Research Report No 487, Department of Education and Skills, Nottingham, 2003, p. 148.

² N. Barr, "Higher Education Funding", *Oxford Review of Economic Policy*, 2004, Vol. 20, No. 2, p. 270.

Ως αποτέλεσμα οι δανειστές δεν έχουν καμία ασφάλεια: «αντιμετωπίζουν αβεβαιότητα σχετικά με τον βαθμό κινδύνου ενός τέτοιου αιτητή (αν το πρόσωπο θα αποκτήσει την αναγνώριση/προσόν και εάν τα μεταγενέστερα κέρδη του θα του επιτρέψουν να το αποπληρώσει) και ως εκ τούτου χρεώνουν ένα ποσό ως ασφάλιστρο έναντι κινδύνου (risk premium)».³ Ένα τέτοιο ασφάλιστρο είναι αποδοτικότερο αν αξιολογηθεί από ένα καλά ενημερωμένο δανειστή (όπως συμβαίνει με την αύξηση στην ασφάλεια αυτοκινήτου). Από τη στιγμή όμως που οι δανειστές δεν είναι καλά ενημερωμένοι σχετικά με τον βαθμό κινδύνου του αιτητή, προσπαθούν να δανείζουν μόνο σε αυτό που μπορεί να τους εγγυηθεί χαμηλότερο κίνδυνο. Ένας προφανής τρόπος να πετύχει κάτι τέτοιο, στο θέμα των σπουδαστικών δανείων, είναι να δανείζει μόνο φοιτητές που μπορούν να παραχωρήσουν εγγύηση, π.χ. από προσωπική εγγύηση των γονέων ή από υποθήκευση ακίνητης περιουσίας.

Εισοδηματικά Εξαρτώμενα (Income-Contingent) Δάνεια και Αποπληρωμές

Οι εισοδηματικά εξαρτώμενες αποπληρωμές έχουν μια βαθιά επίδραση με τρόπους που δεν γίνονται ευρέως κατανοητοί.⁴ Οι χαμηλά αμειβόμενοι κάνουν μηδαμινή ή καμία επιστροφή, ενώ εκείνοι που μακροχρόνια λαμβάνουν χαμηλές απολαβές δεν ξεπληρώνουν πλήρως το χρέος τους. «Ένα μεγαλύτερο δάνειο (ή υψηλότερο επιτόκιο) δεν έχει καμία επίδραση στις μηνιαίες αποπληρωμές, οι οποίες εξαρτώνται μόνο από το εισόδημα του ατόμου. Αντιθέτως, σε μια τέτοια περίπτωση ένα πρόσωπο θα χρειασθεί περισσότερο χρονικό διάστημα για να ξεπληρώσει».⁵

Καλά σχεδιασμένα δάνεια θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν όσα σπουδαστικά δάνεια έχουν εισοδηματικά εξαρτώμενη αποπληρωμή, καθώς επίσης το επιτόκιο που χρεώνουν βρίσκεται σε λογικά πλαίσια. Εντούτοις, πολλά σχέδια ενσωματώνουν την επιδότηση επιτοκίου, στόχος της οποίας είναι να προωθηθεί η πρόσβαση στην εκπαίδευση με την αποτροπή ενός υπερβολικού χρέους. Ο στόχος είναι αξιόπαινος, αλλά οι γενικές και μη στοχευμένες επιδοτήσεις επιτοκίου δεν τον επιτυγχάνουν. Όπως συμβαίνει και με τις στρεβλώσεις τιμών, προκαλούν ανεπάρκεια και αδικία.⁶ Οι τρέχουσες ρυθμίσεις στο Ηνωμένο Βασίλειο, όπως εκείνες σε μερικές άλλες χώρες (π.χ. Αυστραλία) είναι η χρέωση ενός μηδενικού ποσοστού πραγματικού επιτοκίου (real interest), με τους φοιτητές να πληρώνουν την πραγματική αξία του δανείου (δηλαδή επιτόκιο=πληθωρισμός).

³ N. Barr, *The Welfare State as Piggy Bank: Information, Risk, Uncertainty, and the Role of the State*, London and New York, Oxford University Press, 2001, pp. 177-8.

⁴ N. Barr, Income-contingent Student Loans: An Idea Whose Time Has Come, in G. K. Shaw (ed.), *Economics, Culture and Education: Essays in Honour of Mark Blaug*, Cheltenham, Edward Elgar, 1991, pp. 155-70 and N. Barr, *The Welfare State as Piggy Bank: Information, Risk, Uncertainty, and the Role of the State*, op. cit. ch. 12, pp. 179-191.

⁵ N. Barr, "Higher Education Funding", *Oxford Review of Economic Policy*, op. cit.

⁶ A. Usher, *Global Debt Patterns: An International Comparison of Student Loan Burdens and Repayment Conditions*, Toronto, Educational Policy Institute, 2005, pp. 3-4.

«Τα δάνεια αφήνονται να αυξάνονται με τον πληθωρισμό έτσι ώστε η σταθερή αξία να παραμένει σε πραγματικούς όρους».⁷

Σε σχέση με τα πιο πάνω, χρειάζεται να αναφέρουμε τρία συναφή προβλήματα. Το πρώτο πρόβλημα που προκύπτει αφορά το κόστος. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, περίπου το ένα τρίτο όλων των χρημάτων που παραχωρούνται στους σπουδαστές δεν ξεπληρώνεται λόγω της επιχορήγησης, εν μέρει λόγω ύπαρξης μακροχρόνιων δανείων και εν μέρει λόγω του ότι υπάρχουν σπουδαστές που δεν χρειάζονται το δάνειο εντούτοις δανείζονται το επιτρεπόμενο ποσό με σκοπό να καταθέσουν τα χρήματα σε ένα λογαριασμό αποταμίευσης πράγμα που θα τους αποφέρει ένα κέρδος. Δεύτερο, οι επιχορηγήσεις εμποδίζουν την ποιότητα επειδή ενώ οι φοιτητές την υποστηρίζουν αυτή μειώνει τη χρηματοδότηση των πανεπιστημίων, η κυβέρνηση αποκόβει την όποια χορηγία θα έδινε στα πανεπιστήμια για να μπορέσει να επιχορηγήσει τα επιτόκια. Τρίτον, εμποδίζει την πρόσβαση: τα δάνεια είναι ακριβά, και επομένως πάρα πολύ μικρός αριθμός μπορεί να επωφεληθεί, επομένως ένας μεγάλος αριθμός φοιτητών θα προτιμήσει να μείνει εκτός της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης για να μην χρειασθεί να πάρει το δάνειο.

Θέματα σε Εκκρεμότητα στη Μ. Βρετανία

Μεταρρυθμίσεις στο Ηνωμένο Βασίλειο. Οι μεταρρυθμίσεις του 1998 εισήγαγαν τα εισοδηματικά εξαρτώμενα δάνεια, αλλά δεν κάλυψαν πλήρως τα δίδακτρα και ήταν πολύ μικρά για να καλύψουν τα έξοδα διαβίωσης. Οι μεταρρυθμίσεις του 2004 βελτίωσαν το σύστημα με τη διεύρυνση των δανείων έτσι ώστε να καλύπτουν τα δίδακτρα και αυξάνοντας το ποσό για τα έξοδα διαβίωσης. Επίσης αύξησαν το κατώτατο όριο κατά με το οποίο αρχίζει η αποπληρωμή των δανείων: από το 2006, οι απόφοιτοι με ετήσιες απολαβές άνω των £15.000 θα καταβάλουν δόση ίση με το 9% των εισοδημάτων τους, σε σύγκριση με £10.000 που ίσχυε προηγουμένως. Για τους φοιτητές η κατάσταση είναι λίγο διαφορετική σε σχέση με την εποχή της «δωρεάν» τριτοβάθμιας εκπαίδευσης: «τα δίδακτρα πληρώνονται εκ μέρους τους, και λεφτά μεταφέρονται στους τραπεζικούς τους λογαριασμούς για κάλυψη του κόστους διαβίωσης». Για τους απόφοιτους, οι ρυθμίσεις αποτελούν ένα χρηματοδοτικό σύστημα εκτός φόρου εισοδήματος, με εξαίρεση το γεγονός ότι οι αποπληρωμές (α) γίνονται από άτομα που έχουν φοιτήσει στο πανεπιστήμιο και έχουν επωφεληθεί οικονομικά και (β) δεν συνεχίζονται για πάντα.⁸

Μολονότι έχουν γίνει αρκετές αλλαγές στο σύστημα των σπουδαστικών δανείων τα εν λόγω δάνεια εξακολουθούν να παρουσιάζουν σημαντικά προβλήματα. Με τις μεταρρυθμίσεις ανέβηκε το κατώτατο όριο με το οποίο οι απόφοιτοι ξεκινούν τις αποπληρωμές. Η αλλαγή μειώνει τις αποπληρωμές όλων των αποφοίτων, ως εκ τούτου αυξάνει τη μέση διάρκεια της αποπληρωμής. Ως επακόλουθο αυξάνεται η διαρροή που προκαλείται από την επιδότηση των επιτοκίων.

⁷ N. Barr, "Higher Education Funding", *Oxford Review of Economic Policy*, op. cit., p. 279.

⁸ Ibid.

Αξιολογώντας τα ευρύτερα δεδομένα βλέπουμε ότι υπάρχουν κάποιες επιπλοκές. Τα φοιτητικά δάνεια στο παρόν στάδιο είναι εκτός προϋπολογισμού. Ως εκ τούτου εξαλείφοντας την επιδότηση επιτοκίων μόνο η αποταμίευση αποδίδει εκτός προϋπολογισμού. Αναπροσανατολίζοντας τις εν λόγω αποταμιεύσεις προς π.χ. μεγαλύτερες χορηγίες, θα σήμαινε αύξηση των δημόσιων δαπανών. Αυτό που χρειάζεται είναι μία διπλή μεταρρύθμιση: να εξαλειφθεί η καλυμμένη επιδότηση επιτοκίου και να αντικατασταθεί με στοχευμένη επιδότηση. Για σκοπούς ορθολογιστικής διαχείρισης, τέτοιου είδους δαπάνες μπορούν να αποτελούν μέρος του κρατικού προϋπολογισμού. Τέτοιες μεταρρυθμίσεις θα καταστήσουν δυνατή την παροχή μεγαλύτερων δανείων, καθώς και να προσφέρουν σε όλους τους φοιτητές ένα πλήρες δάνειο. Τέλος θα αποδεσμεύσουν σημαντικούς πόρους για την ανάπτυξη πολιτικών υπέρ της πρόσβασης στην εκπαίδευση.⁹

---

⁹ Ibid, p. 280.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ
ΚΥΠΡΙΟΙ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ΣΤΟ ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ
ΚΑΙ Η ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΑΠΟΚΤΗΣΗΣ
ΣΠΟΥΔΑΣΤΙΚΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ

ΚΥΠΡΙΟΙ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ΣΤΟ ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΚΑΙ Η ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΑΠΟΚΤΗΣΗΣ ΣΠΟΥΔΑΣΤΙΚΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ*

Σπουδαστικά Δάνεια και οι Κύπριοι Φοιτητές στη Μ. Βρετανία¹

Με βάση το υφιστάμενο σύστημα στο Ηνωμένο Βασίλειο² άτομα που προέρχονται από χώρες τις Ευρωπαϊκής Ένωσης (καθώς επίσης από τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο και την Ελβετία) καταβάλουν δίδακτρα ίσα με αυτά των Βρετανών πολιτών χωρίς την ανάγκη έκδοσης οποιασδήποτε άδειας παραμονής στη χώρα. Σε αυτή την κατηγορία εμπίπτουν και οι Κύπριοι φοιτητές. Τα δίδακτρα διαφέρουν ανάλογα με το ακαδημαϊκό ίδρυμα, το είδος και το επίπεδο των σπουδών.

Κάθε φοιτητής εγγεγραμμένος σε κάποιο πρόγραμμα πλήρους φοίτησης δικαιούται να υποβάλει αίτηση για σπουδαστικό δάνειο το οποίο συμπεριλαμβάνει μόνο τα δίδακτρα. Τα σπουδαστικά δάνεια παραχωρούνται από τη χώρα σπουδών (Αγγλία, Ουαλία και Β. Ιρλανδία) με απ'ευθείας πληρωμή του ποσού στο ακαδημαϊκό ίδρυμα φοίτησης. Τα εν λόγω δάνεια δίνονται για κάθε χρόνο που διαρκεί το πρόγραμμα σπουδών και παραχωρούνται με την προϋπόθεση ότι θα οδηγήσουν στην απόκτηση ενός από τα πιο κάτω:

- Πρώτο Πτυχίο, όπως BA, BSc ή BEd
- Foundation Degree
- Δίπλωμα στην Ανώτερη Εκπαίδευση (DipEd)
- Higher National Diploma (HND)
- Higher National Certificate (HNC)
- Προ-πτυχιακός Τίτλος στην Εκπαίδευση (PGCE)

Το ύψος του δανείου εξαρτάται από τα δίδακτρα που χρεώνει το ίδρυμα φοίτησης και δίνεται ανεξάρτητα από εισοδηματικά κριτήρια. Για να είναι κάποιος δικαιούχος πρέπει να ολοκληρώσει το πρόγραμμα σπουδών του σε ένα από τα ακόλουθα:

- Πανεπιστήμιο του Ηνωμένου Βασιλείου
- Κολέγιο που λαμβάνει κρατική χορηγία
- Ιδιωτικό Ίδρυμα (που τυγχάνει αναγνώρισης)
- Ομάδα σχολείων που λαμβάνουν μέρος στο πρόγραμμα «Σχολείο-Κέντρο Αρχικής Κατάρτισης Εκπαιδευτικών»

* Ετοιμάστηκε από την ομάδα εργασίας.

¹ Οι σχετικές πληροφορίες πάρθηκαν το 2010 από την ιστοσελίδα της δημόσιας υπηρεσίας του Ηνωμένου Βασιλείου: Directgov, <http://www.direct.gov.uk/en/EducationAndLearning/index.htm>.

² Είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι η Σκωτία έχει δική της αρμόδια υπηρεσία για θέματα σπουδαστικών δανείων, διδασκτρων, κ.τ.λ., σε αντίθεση με την Αγγλία, την Ουαλία και την Β. Ιρλανδία όπου υπάρχει ένα ενιαίο σύστημα και στο οποίο επικεντρωνόμαστε.

Βοήθεια (με τη μορφή σπουδαστικού δανείου) παραχωρείται και για κάλυψη μέρους των εξόδων διαμονής με την προϋπόθεση ότι ο δικαιούχος θα παραμείνει στο Ηνωμένο Βασίλειο για τουλάχιστον τρία ή περισσότερα χρόνια από την ημέρα έναρξης του προγράμματος σπουδών του. Η αποπληρωμή του δανείου ξεκινά από τη μέρα ολοκλήρωσης (ή τερματισμού) του προγράμματος σπουδών και με την προϋπόθεση ότι ο δανειολήπτης έχει εισόδημα πέραν του ορίου που καθορίζει η εταιρία παραχώρησης των σπουδαστικών δανείων (για τους πολίτες της Βρετανίας το όριο είναι £15.000). Η δόση ισούται με το 9% του προαναφερθέντος ορίου.

Για νέους φοιτητές ή για φοιτητές που άρχισαν τις σπουδές τους κατά τον Σεπτέμβριο του 2006 και μετά, το ανώτατο ποσό δανείου διαμορφώνεται ως εξής: για όσους σπουδάζουν στην Αγγλία ή στη Β. Ιρλανδία καταβάλλεται όλο το ποσό των διδάκτρων με ανώτατο ποσό τις £3.290 για την ακαδημαϊκή χρονιά 2010/11. Για όσους σπουδάζουν στην Ουαλία όλο το ποσό των διδάκτρων μείον το ποσό της χορηγίας με ανώτατο τις £1.310 για την ακαδημαϊκή χρονιά 2010/11. Για όσους ξεκίνησαν τις σπουδές τους πριν τον Σεπτέμβριο του 2006 το ανώτατο ποσό για την ακαδημαϊκή χρονιά 2010/11 ανέρχεται στις £1.310 και είναι κοινό και στις τρεις χώρες σπουδών. Χορηγίες παραχωρούνται σε όσους ξεκίνησαν τις σπουδές τους στην Ουαλία την ακαδημαϊκή χρονιά 2009/10 ή νωρίτερα και σε όσους σπούδαζαν στην Αγγλία ή την Β. Ιρλανδία πριν τον Σεπτέμβριο του 2006. Το ποσό της χορηγίας εξαρτάται από το οικογενειακό εισόδημα του κάθε φοιτητή.

Για φοιτητές μερικής φοίτησης δεν παραχωρούνται σπουδαστικά δάνεια αλλά χορηγίες και με την προϋπόθεση ότι θα σπουδάσει στην Αγγλία, Ουαλία ή στη Β. Ιρλανδία, το πρόγραμμα θα είναι διάρκειας τουλάχιστον ενός έτους και δεν θα χρειασθεί περισσότερο από τον διπλάσιο χρόνο ολοκλήρωσης ενός προγράμματος πλήρους φοίτησης. Επιπρόσθετα, η χορηγία παραχωρείται με βάση εισοδηματικά κριτήρια και δεν ξεπερνά τις £1.230 για το ακαδημαϊκό έτος 2010/11.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ
ΦΟΙΤΗΤΙΚΕΣ ΧΟΡΗΓΙΕΣ ΚΑΙ ΔΑΝΕΙΑ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ

ΦΟΙΤΗΤΙΚΕΣ ΧΟΡΗΓΙΕΣ ΚΑΙ ΔΑΝΕΙΑ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ*

Η τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Κύπρο χρονολογείται σχετικά πρόσφατα με την έναρξη της λειτουργίας ανώτερων σχολών υπό τη μορφή κολεγίων. Ακολούθησε η λειτουργία του Πανεπιστημίου Κύπρου μόλις το 1991. Τα τρία μεγαλύτερα κολέγια μετατράπηκαν σε πανεπιστήμια μόλις το 2007, ενώ παράλληλα την ίδια περίοδο λειτούργησαν ακόμα δύο κρατικά πανεπιστήμια. Κατά τη νέα ακαδημαϊκή χρονιά (2010/2011) έχει πάρει άδεια λειτουργίας ακόμη ένα ιδιωτικό πανεπιστήμιο ανεβάζοντας τον αριθμό των πανεπιστημίων στα επτά.

Το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο και η οικονομική πολιτική του κράτους όπως εκφράζεται μέσα από τον προϋπολογισμό, οδηγεί σε ιδρύματα δύο ταχυτήτων, με τα κρατικά ιδρύματα να έχουν τον πρωταγωνιστικό ρόλο, ενώ τα ιδιωτικά ιδρύματα να θεωρούνται ως «αναγκαίο κακό». Αυτή η διάκριση διαφαίνεται από το γεγονός ότι το κράτος επιχορηγεί γενναιόδωρα τα κρατικά ιδρύματα και καθόλου τα ιδιωτικά. Αυτή η πολιτική οδηγεί αβίαστα σε πολύπλοκες κοινωνικοοικονομικές προεκτάσεις και ανισότητες.

Το θέμα των διδάκτρων στα ιδιωτικά πανεπιστήμια αποτελεί σημείο έντονης τριβής και συζητήσεων στην κυπριακή κοινωνία. Το φοιτητικό κίνημα και οργανωμένα κοινωνικά σύνολα πιέζουν για τη μείωση τους. Αυτό είναι κατανοητό αν αναλογιστούμε ότι τα δίδακτρα στα κυπριακά ιδιωτικά πανεπιστήμια είναι πιο ψηλά από ότι, για παράδειγμα, τα αντίστοιχα στη Μ. Βρετανία. Αυτό όμως είναι μια απλή διαπίστωση η οποία εμπεριέχει πολύπλευρες προεκτάσεις και είναι το αποτέλεσμα της τρέχουσας πολιτικής που ακολουθείται σε σχέση με την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Από τα στοιχεία που έχουν συλλεχθεί από τη Στατιστική Υπηρεσία το ετήσιο κόστος ανά φοιτητή στο Πανεπιστήμιο Κύπρου, ανέρχεται στις €20.000, ποσό που είναι κατά 250% ψηλότερο από τα ετήσια δίδακτρα ανά φοιτητή στα ιδιωτικά πανεπιστήμια. Το κόστος αυτό αποτελεί μορφή κρατικής χορηγίας και καταβάλλεται από τον φορολογούμενο πολίτη. Αυτό δημιουργεί εύλογα ερωτήματα τόσο για τη διαχείριση των κρατικών κονδυλίων για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, όσο και για την ποιότητα και αποτελεσματικότητα της διοίκησης.

Παράλληλα διαφαίνεται μια έντονη ανισότητα που δημιουργείται ανάμεσα σε φοιτητές δημοσίων και ιδιωτικών πανεπιστημίων, με τους πρώτους να απολαμβάνουν δωρεάν παιδεία και τους δεύτερους να πρέπει να καταβάλλουν δίδακτρα αλλά και πολλές φορές έμμεσα να πληρώνουν και τα δίδακτρα των πρώτων. Το παράδοξο είναι ότι το φοιτητικό κίνημα απαιτεί τη μείωση των διδάκτρων, ενώ θα έπρεπε να απαιτεί μια πιο ισότιμη μεταχείριση των φοιτητών και πιο ορθολογιστική κατανομή των πόρων. Το υφιστάμενο σύστημα των φοιτητικών χορηγιών σύμφωνα με το οποίο όλοι οι φοιτητές, ανεξάρτητα με το εάν φοιτούν σε ιδιωτικό ή δημόσιο πανεπιστήμιο,

---

* Ετοιμάστηκε από την ομάδα εργασίας.

απολαμβάνουν το ίδιο ύψος φοιτητικής χορηγίας έχει ως αποτέλεσμα οι φοιτητές των δημόσιων πανεπιστημίων να απολαμβάνουν και δωρεάν τριτοβάθμια παιδεία και κρατική χορηγία.

Όσο αφορά τα σπουδαστικά δάνεια στην Κύπρο δεν εφαρμόζεται οποιαδήποτε πολιτική. Σήμερα, αυτά δίνονται κυρίως από τις εμπορικές τράπεζες και άλλα πιστωτικά ιδρύματα σε άτομα που λόγω των οικονομικών τους δυνατοτήτων τα έχουν ανάγκη. Τα περισσότερα δάνεια είναι στοχευμένα και αφορούν φοιτητές που σπουδάζουν στο εξωτερικό. Ακόμη μία μορφή δανείων δίνεται από το κράτος μέσω του Φορέα Ισότιμης Κατανομής Βαρών σε μία συγκεκριμένη κατηγορία πολιτών, τους πρόσφυγες. Και τα δύο είδη δανείων καλύπτουν τις σπουδαστικές ανάγκες οικογενειών που κατά κύριο λόγο αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσκολίες ή/και όταν δεν υπάρχει τρόπος εξεύρεσης άλλων πόρων π.χ. μέσω υποτροφιών.

Όπως προαναφέραμε η άνιση αντιμετώπιση των μη κρατικών ιδρυμάτων από την πολιτεία έναντι των κρατικών δεν επιτρέπει στα ιδιωτικά πανεπιστήμια να προσφέρουν χαμηλότερα δίδακτρα καθότι κάτι τέτοιο θα σήμαινε άμεση μείωση στην ποιότητα και στις υποδομές. Επιπρόσθετα το κράτος δεν επενδύει στην έρευνα. Ως αποτέλεσμα της έλλειψης ολοκληρωμένης πολιτικής, η ανεργία και η υποαπασχόληση αυξάνονται.

Τα τελευταία χρόνια, ενδιαφέρον παρουσιάζει η προώθηση φοιτητικών πακέτων από μέρους των εμπορικών τραπεζών. Συνεχώς δημιουργούνται νέα προϊόντα για να καλύψουν τις αυξανόμενες ανάγκες των φοιτητών που πέραν των διδάκτρων συμπεριλαμβάνουν τα έξοδα διαμονής και διαβίωσης. Αυτός ο καταγισμός δανείων εγκλωβίζουν τους φοιτητές και τις οικογένειές τους σε μακροχρόνια χρέη κάτι που επιφέρει επιπρόσθετο βάρος στην καθημερινή τους ζωή. Φυσικά για αυτή την κατάσταση δεν μπορούν να κατηγορηθούν οι τράπεζες καθώς ο ρόλος τους είναι να αυξήσουν το πελατολόγιο τους και ταυτόχρονα την κερδοφορία τους. Αντιθέτως μέρος του προβλήματος είναι το ίδιο το κράτος καθώς αδυνατεί να στηρίξει τους πολίτες του επαρκώς.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ε
ΟΙ ΨΕΥΔΑΙΣΘΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΙΚΟΥ ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΟΣ
(Άρθρο Α. Θεοφάνους, Δημοσιεύθηκε στον ημερήσιο τύπο
αρχές Αυγούστου 2010)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ε
ΟΙ ΨΕΥΔΑΙΣΘΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΙΚΟΥ ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΟΣ
(Άρθρο Α. Θεοφάνους, Δημοσιεύθηκε στον ημερήσιο τύπο
αρχές Αυγούστου 2010)

Αφορμή του κειμένου αυτού έδωσε το πρόσφατο Διάταγμα του Υπουργού Παιδείας δια του οποίου τέθηκε οροφή στο ύψος των πιθανών αυξήσεων των διδάκτρων στα ιδιωτικά πανεπιστήμια. Η απόφαση αυτή συνοδεύθηκε με δηλώσεις ικανοποίησης «καθώς υλοποιείται μέρος της πολιτικής της κυβέρνησης», με την ΠΟΦΕΝ να εκφράζει την ικανοποίηση της. Τόσον η απόφαση αυτή όσο και οι δηλώσεις προκαλούν απογοήτευση για το επίπεδο του δημόσιου βίου (καθώς, μεταξύ άλλων, παρουσιάζονται τα φύκια ως μεταξωτές κορδέλλες). Το Διάταγμα είναι μια άνευ περιεχομένου κίνηση εντυπωσιασμού. Πρακτικά η πλειοψηφία των φοιτητών στα ιδιωτικά πανεπιστήμια καταβάλλει χαμηλότερα δίδακτρα λόγω υποτροφιών ή μειώσεων κυρίως για κοινωνικοοικονομικούς λόγους. Ως εκ τούτου δεν «προστατεύονται» από το Διάταγμα.

Δεν θα αναπτύξω τα επιχειρήματα που κατ' επανάληψιν έχουν κατατεθεί εναντίον της φιλοσοφίας του Διατάγματος: ότι για τους δικούς τους αναπτυξιακούς στόχους τα ιδιωτικά πανεπιστήμια (αναβάθμιση της έρευνας, προσέλκυση υψηλού επιπέδου επιστημονικού προσωπικού, αναβάθμιση εγκαταστάσεων, εμπλουτισμός βιβλιοθηκών, ψηλότεροι μισθοί για το ακαδημαϊκό και διοικητικό προσωπικό κλπ) χρειάζονται επιπρόσθετους πόρους. Η ουσία είναι ότι η υπόθεση της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (αλλά και της παιδείας γενικότερα) είναι καθοριστικής σημασίας με ευρύτερες προεκτάσεις. Οι προκλήσεις και τα προβλήματα δεν αντιμετωπίζονται επιδερμικά και αποσπασματικά. Και για να χρησιμοποιήσω ένα ιατρικό παράδειγμα δεν χορηγείται μόνο αντιπυρετικό για την αντιμετώπιση μιας πνευμονίας.

Το Υπουργικό Διάταγμα δεν οδηγεί σε χαμηλά/χαμηλότερα δίδακτρα. Αντίθετα, είναι δυνατό τα δίδακτρα να είναι γύρω στις €4.000 ετησίως (αντί πέραν των €8.000 ετησίως που είναι σήμερα) εάν η κυβέρνηση αντιμετωπίσει ισότιμα τους φοιτητές και ακαδημαϊκούς των ιδιωτικών και κρατικών πανεπιστημίων και κατανέμει τον συναφή κρατικό προϋπολογισμό διαφορετικά. Σήμερα κατανέμονται στα κρατικά πανεπιστήμια περίπου €200 εκατομμύρια ετησίως (κυρίως ως αντιστάθμισμα για την καταβολή διδάκτρων, περίπου €20.000 ανά φοιτητή) από τον κρατικό προϋπολογισμό (δεν λαμβάνονται υπ' όψιν άλλες προσθήκες από άλλες πηγές), ενώ δεν δίνεται ούτε ένα σεντ στα ιδιωτικά. Εάν τα κρατικά πανεπιστήμια εξακολουθήσουν να έχουν τη μερίδα του λέωντος, ας πούμε €160 εκατομμύρια, και δίνονταν €40 εκατομμύρια (ως αντιστάθμισμα για την πληρωμή μέρος των διδάκτρων των φοιτητών ή/και ενίσχυση της έρευνας) στα ιδιωτικά πανεπιστήμια, θα είχαμε εξαιρετικά αποτελέσματα:

(α) το ύψος των διδάκτρων θα ήταν κάτω των €4.000 ετησίως. Το αποτέλεσμα αυτό θα ήταν πραγματικά κοινωνικά δίκαιο ενώ παράλληλα θα προσελκύνονταν χιλιάδες φοιτητές από το εξωτερικό. Δυναμικά θα είχαμε πολύ θετικές εξελίξεις, όπως η δημιουργία κρίσιμης μάζας, αναβάθμιση ποιότητας, επέκταση και εμπάθυνση διασυνδέσεων με την υπόλοιπη οικονομία και κοινωνία και ούτω καθ' εξής.

(β) η πολιτική αυτή θα ωθούσε το Πανεπιστήμιο Κύπρου και τα κρατικά πανεπιστήμια γενικότερα σε μια πιο ορθολογιστική οικονομική διαχείριση. Άλλωστε οι όροι απασχόλησης και λειτουργίας των γενικότερα δεν έχουν προηγούμενο σε καμιά χώρα, πάντοτε εις βάρος του φορολογούμενου και του δημόσιου συμφέροντος.

(γ) η εισηγούμενη πολιτική θα οδηγούσε στην υλοποίηση του στόχου της μετατροπής της Κύπρου σε ακαδημαϊκό κέντρο με πολλαπλά οφέλη. Πάνω από όλα θα μειωνόταν η ανεργία και θα ήταν δυνατό να δημιουργηθούν προϋποθέσεις για την ικανοποίηση των προσδοκιών των νέων.

Καταλήγοντας διερωτώμαι γιατί η ΠΟΦΕΝ ικανοποιείται με το Υπουργικό Διάταγμα και δεν διεκδικεί την ισότιμη αντιμετώπιση όλων των φοιτητών των ιδιωτικών και κρατικών πανεπιστημίων από το κράτος. Υπογραμμίζω επίσης ότι η συναφής πολιτική της κυβέρνησης στερείται οράματος και προοπτικής και παραμένει προσκολλημένη στη φιλοσοφία του κρατισμού και άλλων ξεπερασμένων προσεγγίσεων. Ως εκ τούτου τα προβλήματα διαιωνίζονται ενώ ευνουχίζεται η προοπτική και η ελπίδα.

Εν κατακλείδι θέτω το ρητορικό ερώτημα: είναι οι εισηγήσεις αυτές απότοκες μίας φιλοσοφίας κοινωνικής ευαισθησίας και οικονομικής αποτελεσματικότητας ή μιας «νεοσυντηρητικής νεοφιλελεύθερης προσέγγισης»; Και τι αποτελεί το Υπουργικό Διάταγμα; Φιλολαϊκή πολιτική με προοπτική ή μια σπασμωδική ενέργεια άνευ ουσίας; Τι μπορεί να βοηθήσει περισσότερο τους νέους και την Κύπρο: τα Υπουργικά Διατάγματα ή μια ολοκληρωμένη στρατηγική με στόχο την αποτελεσματικότερη και ισότιμη συμμετοχή τους στη διαμόρφωση του μέλλοντός τους;

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΣΤ
ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΓΙΑ ΕΝΑ ΣΧΕΔΙΟ
ΣΠΟΥΔΑΣΤΙΚΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΣΤ

ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΓΙΑ ΕΝΑ ΣΧΕΔΙΟ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΙΚΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ*

Ένα σχέδιο σπουδαστικών δανείων θα πρέπει να διαμορφωθεί στα πλαίσια των δεδομένων του ευρύτερου περιβάλλοντος. Θα πρέπει να εξετασθούν θέματα ή πτυχές όπως η πηγή των χρηματοδοτήσεων, τα κριτήρια για τους δικαιούχους, το ύψος των δανείων και οι όροι αποπληρωμής. Εάν όμως ο στόχος είναι να βοηθηθούν οι φοιτητές και να αναπτυχθεί ο τομέας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης τα σχέδια σπουδαστικών δανείων θα πρέπει να ενταχθούν σε μια ευρύτερη στρατηγική.

Για να μπορέσει να εφαρμοσθεί το σχέδιο δανειοδοτήσεων, αυτό πρέπει να στηριχθεί σε συγκεκριμένους πυλώνες. Το πρώτο βήμα είναι η δημιουργία ενός αυτόνομου και ανεξάρτητου Οργανισμού Δανειοδοτήσεων για την παραχώρηση των σπουδαστικών δανείων. Στα πρώτα στάδια ο Οργανισμός αυτός θα προικοδοτηθεί με ένα αρχικό ποσό για την υλοποίηση των σχεδίων καθώς και για κάλυψη των λειτουργικών του αναγκών. Ακολουθώς η βιωσιμότητα του σχεδίου θα επιτευχθεί με την καταβολή από τους δανειζόμενους του οφειλόμενου ποσού αφού τελειώσουν τις σπουδές τους και αφού εξασφαλίσουν ικανοποιητική απασχόληση.

Το ύψος του δανείου μπορεί να ανέρχεται στις €4.000 ετησίως. Το ποσό θα καταβάλλεται απ' ευθείας στο ακαδημαϊκό ίδρυμα σε δόσεις με την έναρξη της ακαδημαϊκής χρονιάς και με την προϋπόθεση ότι ο δανειζόμενος θα καταβάλλει δίδακτρα. Το επιτόκιο, όπως συμβαίνει στο Ηνωμένο Βασίλειο και την Αυστραλία, θα αντικατοπτρίζει το ποσοστό του πληθωρισμού και επιπρόσθετα περίπου 1% για κάλυψη του διοικητικού κόστους, όπως στην Ολλανδία. Η κυβέρνηση θα πρέπει να ενεργήσει με τρόπο ούτως ώστε να εξασφαλισθεί η βιωσιμότητα του Οργανισμού Δανειοδοτήσεων.

Για τους χαμηλά αμειβόμενους είναι δυνατό να εφαρμόζεται το σύστημα των εισοδηματικά εξαρτώμενων αποπληρωμών. Για παράδειγμα, η αποπληρωμή μπορεί να αρχίσει όταν ο απόφοιτος εξασφαλίσει εργασία με εισόδημα άνω των €17.000. Αν οποιοδήποτε υπόλοιπο παραμείνει μετά που ο δανειζόμενος φθάσει στην ηλικία των 65 τότε αυτό να παραγράφεται όπως συμβαίνει για παράδειγμα στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Στην Κύπρο σήμερα υπάρχουν τρεις κατηγορίες φοιτητών. Η πρώτη κατηγορία αποτελείται από Κύπριους νέους ηλικίας 18 μέχρι και 30 χρόνων που εντάσσονται στην τριτοβάθμια εκπαίδευση για απόκτηση ενός τίτλου σπουδών (προπτυχιακού) ή για συνέχιση των σπουδών τους σε επίπεδο μεταπτυχιακού ή/και διδακτορικού. Η

---

* Ετοιμάστηκε από την ομάδα εργασίας.

δεύτερη κατηγορία αποτελείται από ξένους φοιτητές προερχόμενοι από άλλες χώρες. Η τρίτη κατηγορία αποτελείται από άτομα που ήδη εργάζονται ή/και επιστρέφουν μετά από χρόνια στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και θα μπορούσαμε να τους εντάξουμε στο γενικό πλαίσιο της δια βίου μάθησης. Το προτεινόμενο σχέδιο θα αφορά μόνο Κύπριους φοιτητές.

Μια άλλη παράμετρος που πρέπει να εξετασθεί είναι σε ποιο επίπεδο σπουδών θα παραχωρείται δάνειο. Με τα σημερινά δεδομένα οι προπτυχιακές σπουδές επιφέρουν το μεγαλύτερο κόστος καθώς οι φοιτητές καλούνται να καταβάλουν υψηλότερα δίδακτρα σε σύγκριση με τα άλλα επίπεδα σπουδών. Η πλειοψηφία των προπτυχιακών φοιτητών δεν εργάζεται και ως εκ τούτου δεν έχει εισοδήματα. Ούτως ή άλλως αυτοί οι φοιτητές θα καλύπτονται από τα σπουδαστικά δάνεια εάν καταβάλουν δίδακτρα. Για εκείνους που ξεκινούν μεταπτυχιακές σπουδές είναι δυνατό να ισχύσει το ίδιο καθεστώς με τους υπόλοιπους φοιτητές. Για όσους επαναρχίζουν τις σπουδές τους μετά από μεγάλο χρονικό διάστημα ή που παρακολουθούν επαγγελματικά ή/και ακαδημαϊκά προγράμματα σπουδών τύπου MBA και οι οποίοι είδη έχουν δικά τους εισοδήματα να παραχωρείται δάνειο με μικρή περίοδο χάριτος (ένα με δύο χρόνια) πριν την έναρξη της αποπληρωμής. Το ίδιο μπορεί να ισχύει και για όσους ακολουθούν διδακτορικές σπουδές. Είναι επίσης δυνατό να υπάρξουν κάποιας μορφής φοροαπαλλαγές. Για παράδειγμα, ένας οικογενειάρχης που στα 40 αποφασίζει να ακολουθήσει μεταπτυχιακές σπουδές πέραν του δανείου μπορεί να έχει και φοροελαφρύνσεις. Ούτως ή άλλως η λεπτομερής επεξεργασία των σχεδίων θα είναι σημαντική.

Σημειώνεται ότι το όλο ζήτημα έχει βαθύτερες προεκτάσεις. Για παράδειγμα, θα έχει ή όχι εισοδηματικά κριτήρια για τους δικαιούχους; Εάν αξιολογήσουμε και αντικρίζουμε τους φοιτητές ως αυτόνομες προσωπικότητες τότε κανονικά δεν πρέπει να υπάρχουν εισοδηματικά κριτήρια.

Το σχέδιο αυτό θα εφαρμόζεται μόνο για όλους ανεξάρτητα τους Κυπρίους φοιτητές που καταβάλλουν δίδακτρα. Επαναλαμβάνεται όμως ότι η όλη φιλοσοφία της πολιτικής για σπουδαστικά δάνεια θα επηρεασθεί και από τα ευρύτερα δεδομένα. Υπογραμμίζεται συναφώς ότι η εφαρμογή της πολιτικής αυτής έχει βαθύτερες προεκτάσεις στα πλαίσια ευρύτερων αλλαγών.

ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ